

LUNDS UNIVERSITET
Campus Helsingborg

Institutionen för Service Management

Hållbarhet inom livsmedelsbranschen

En jämförelse mellan forskningsfronten och skånska livsmedelsproducenter

Jesper Hatakka
Davor Mijatovic

Handledare:
Mattias Wengelin

Datum:
2013-05-28

Program:
Logistics Service Management

Grupp:
12

Sammanfattning

Kandidatuppsatsen *Hållbarhet inom livsmedelsbranschen* är en uppsats på C-nivå vid Lunds universitet. Arbetet svarar dels på hur producerande livsmedelsföretag med säte i Skåne ser på sitt arbete med hållbarhet. Dels kartläggs de skillnader, och likheter, som livsmedelsföretagen har av sitt praktiska hållbarhetsarbete gentemot den teori som forskningsfronten arbetat fram. Avslutningsvis summeras skillnader och likheter som observerats mellan forskningsfronten och livsmedelsföretagen.

Det förekommer flertalet skillnader och likheter mellan forskningsfrontens teorier och den bild som de producerande livsmedelsföretagen ger. Det som genomsyrar kandidatuppsatsen är den tillämpningsgrad som företagen upplever är möjliga av det forskningsfronten benämner ekonomiska-, miljömässiga- och sociala aspekter. Teorier kring hållbarhet gör gällande att det skall vara lika prioritering mellan de tre aspekterna, utifrån tillgänglig kunskap, för att ett företag skall vara hållbart. Företagen å andra sidan menar att en ekonomisk motor måste genomsyra verksamheterna för att överhuvudtaget kunna möjliggöra såväl miljömässigt som socialt arbete. Ett arbete samtliga företag är övertygade om att de försöker göra i så stor utsträckning som möjligt. En andra skillnad mellan teori och praktik är att en del av de mindre livsmedelsföretagen inte anser sig vara i behov av den effektiva produktion som teorin gör gällande är nyckelkonceptet till överlevnad för små livsmedelsproducenter.

Utöver den diskrepans som finns mellan tillämpningen av hållbarhet och effektiv produktion så förekommer det ytterligare intressanta likheter, och skillnader. Exempelvis förespråkar såväl teorier som företag certifieringar som en bra metod för såväl spårbarhet genom kedjan som annat hållbarhetsarbete. Däremot menar de studerade livsmedelsföretagen att certifieringar inte alls ger den trygghet som samhället och teorier gör gällande. En andra likhet som förekommer är företagens syn på arbetare hos utländska leverantörer. Såväl teorierna som livsmedelsföretagen menar att de inte är fullt ut medvetna om hur det verkligen går till eller hur förhållandena ser ut utomlands.

Nyckelord: hållbarhet, social, ekonomi, miljö, livsmedelsproducenter, certifieringar, migrantarbetare, uppfattning, utsläpp, spill och avfall.

Abstract

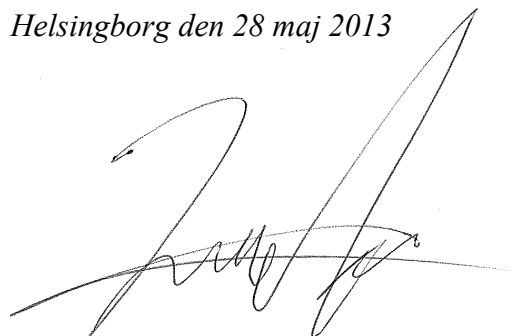
Due to the historical developments within human society that concern various forms of production, especially food production, sustainability has become an important issue. This Bachelors Essay strives to illuminate the differences between what academic knowledge claims should be done about sustainability, and how small to medium food producers perceive their daily efforts in relation to the three aspects that make up the term sustainability. A number of similarities and discrepancies on how it is or how it should be were found to exist between the two perceptions. These findings are presented as a comprehensive table to primarily illuminate the discrepancies in an effort to further the scientific field by showing where theory and perceived reality do not converge.

Förord

Vi vill till en början rikta ett stort tack till de livsmedelsföretag och företagsrepresentanter som tog sig tid att intervjuas. Ett stort tack, utan inbördes ordning, till Benny Grönberg (Kiviks Musteri AB), Peter Carlsson (Kullabygdens Musteri AB), Martin Jörgensen (Lakritsfabriken i Ramlösa AB), Fredrik Almgren (Magnihill AB) och Göran Nordander (Torekows Lilla Chipsfabrik AB). Utöver intervjupersonerna vill vi rikta ett stort tack till vår handledare, *Dr. Mattias Wengelin*, för de tips, idéer och utvecklingsförslag han gett oss. Avslutningsvis vill vi även tacka de personer som korrekturläst uppsatsen och kommit med förbättringsförslag.

Utän Ert stöd hade vår kandidatuppsats inte kunnat genomföras med samma kvalitet och omsorg som den nu givits.

Helsingborg den 28 maj 2013

Jesper Hatakka

Davor Mijatovic

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND	1
1.1.1 Frågeställning.....	3
1.2 INLEDANDE BESKRIVNING AV HÅLLBARHET.....	3
1.3 DISPOSITION	3
2. METOD	4
2.1 KANDIDATUPPSATSENS FORTSKRIDANDE.....	4
2.2 TEORETISK REFERENSRAM	5
2.3 FALLSTUDIEPRESENTATION	6
2.3.1 Företags- och empiriredogörelse	6
2.3.1.1 Kiviks Musteri AB	6
2.3.1.2 Kullabygdens Musteri AB.....	7
2.3.1.3 Lakritsfabriken i Ramlösa AB.....	7
2.3.1.4 Magnihill AB	7
2.3.1.5 Torekows Lilla Chipsfabrik AB.....	8
2.3.2 Intervjuupplägg.....	8
2.4 KVALITETSSÄKRING	9
3. TEORI	10
3.1 EKONOMISKA ASPEKTER	10
3.2 MILJÖMÄSSIGA ASPEKTER.....	13
3.3 SOCIALA ASPEKTER	15
3.4 FORSKNINGSPRONTENS SYN PÅ HÅLLBARHETSBEGREPPETS TILLÄMPNING	18
4. ANALYS.....	20
4.1 EKONOMISKA ASPEKTER	20
4.2 MILJÖMÄSSIGA ASPEKTER.....	25
4.3 SOCIALA ASPEKTER	30
4.4 FÖRETAGENS SYN PÅ HÅLLBARHETSBEGREPPETS TILLÄMPNING	35
5. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	38
5.1 EKONOMISKA ASPEKTER	38
5.2 MILJÖMÄSSIGA ASPEKTER.....	39
5.3 SOCIALA ASPEKTER	41
5.4 HÅLLBARHETSBEGREPPETS TILLÄMPNING	42
5.5 SUMMERING AV SKILLNADER OCH LIKHETER	43
6. SLUTDISKUSSION	45
7. REFLEKTIONER.....	46
KÄLLFÖRTECKNING.....	47
BILAGA 1	

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Från det att den industriella revolutionen tog fart under mitten av 1700-talet har förutsättningarna för såväl företag som människor världen över förändrats (Markas, 2002). Den tidigare agrikulturella samhällsformen låg till grund för ett samhälle där begränsningar i produktionsförmågan hindrade samhällets förmåga till stordriftsfördelar; det gällde allt från sjukvård, matförsörjning till skola (Markas, 2002). Efter att den industriella revolutionen tagit fart har samhällsklimatet för samtliga av jordens invånare förändrats även om förändringen skedde med varierande fart för olika samhällsgrupper (Kungliga Myntkabinetten, 2012). Under årens lopp har internationella företag tagit över marknader världen över (Vitali, Glattfelder & Battiston, 2011; Radu, 2009). Globaliseringen leder till att produkter och tjänster kan exporteras över hela jordklotet (Regeringskansliet, 2010) med konsekvensen att den kraftiga ekonomiska utvecklingen i vissa länder leder till en exploatering av såväl råvaror som människor i andra länder (Baram, 2009).

Med andra ord har spelreglerna för företag världen över förändrats vilket föranleder att såväl globala som lokala företag lever i en konkurrensutsatt verklighet (Radu, 2009), ordspråket *den enes bröd den andres död* kan sägas vara mer tillämpligt än någonsin tidigare. Det är således resultat- och balansräkningens beräknade utfall som prioriteras vid beslut som rör effektivisering, outsourcing och strikta avtal med leverantörer i andra länder (Baram, 2009). Til syvende og sidst handlar den ekonomiska prioriteringen om att säkra företagets överlevnad och att växa sig större och starkare (SFS 2005:551) även om det kan få omfattande konsekvenser som inte syns i företagets årsredovisning (Rye & Andrzejewska, 2010; Baram, 2009).

En av de konsekvenser som en finansiell prioritering, av exempelvis företag i Sverige, kan medföra är att människor skadas, dör, utnyttjas eller exploateras (Rye & Andrzejewska, 2010). Anledningen till att människor utnyttjas beror bland annat på att det uppstår en kunskapsasymmetri mellan arbetstagare och arbetsgivare där den senare utnyttjar maktövertaget som existerar med att betala låg lön under motbjudande förhållanden till arbetstagaren (Rye & Andrzejewska, 2010). Det finns en uppsjö av praktiska exempel där svenska livsmedelsföretag exempelvis exploaterat bärplockare och tvingat dem att arbeta under slavliknande förhållanden för att sedan skickas hem, inte sällan utan skuld (Lundberg,

2010). Ett andra exempel är individer från Afrika som migrerat till Sverige för att plantera skog med en lön på 35 öre per planta, vilket även det resulterade i en skuldfälla för många gästarbetare (Sveriges Radio, 2013).

Den andra sidan av myntet vid finansiella prioriteringar är vad som sker med miljön och dess beståndsdelar. Det förekommer utsläpp och föroreningar i större utsträckning än vad som är nödvändigt (Chapman, 2007) vilket är resultatet av transporter från olika delar av planeten (Kågesson, 2001). Såväl föroreningar, utsläpp och andra inverkningar på miljön resulterar i en negativ utveckling av naturkapitalet. Naturkapitalet är något som människor och djur, för att uttrycka det spartanskt, är beroende av (Ekins, 2003). Ett nutida exempel är ett livsmedelsföretag med säte i Skåne som inte processade ärtrester ordentligt vilket orsakade fiskdöd i närheten av företaget (Holmqvist, 2012). Ett andra exempel är en livsmedelsproducent som dumpade flera laster av spill och avfall i ett naturskyddat område (Röhne, 2013).

Med utgångspunkt i resonemanget i tidigare stycken finner författarna det viktigt att undersöka hur livsmedelsföretag med säte i Skåne¹ arbetar med sociala, ekonomiska och miljömässiga aspekter i sin dagliga verksamhet. Det intressanta är inte att röra sig i termer om rätt eller fel utan snarare att röra sig i utvecklande termer såsom hur företag ser och arbetar med hållbarhet. Framförallt är det intressant att se om där finns en skillnad gentemot forskningsfronten. Om där förekommer en skillnad är det av intresse att lämna rekommendationer till framtida forskare att undersöka varför. Syftet med kandidatuppsatsen är således att dels kartlägga den teori som finns kring begreppet hållbarhet inom livsmedelsbranschen och dels att kartlägga producerande, skånska, livsmedelsföretags bild av den tillämpning som dagligen görs av hållbarhetsbegreppet av dem själva. Avsikten är att undersöka om det finns en skillnad mellan den bild som skånska företag har av hållbarhetsarbetet och den teoretiska bild som forskningsfronten har. Det sekundära syftet är, om det förekommer en skillnad mellan teori och den praktiska bild som existerar, att undersöka vad det är för skillnader och likheter som förekommer och redovisa dessa på ett överskådligt sätt.

---

¹ Eftersom 45 % av Sveriges livsmedelsomsättning är baserad i Skåne (Näringslivs Skånes hemsida, 2013) anser författarna att det är såväl generaliserbart som logiskt att använda Skåne som utgångspunkt i studien.

1.1.1 Frågeställning

Hur ser producerande företag med säte i Skåne inom livsmedelsbranschen på sitt arbete med hållbarhet? Skiljer livsmedelsföretagens bild av det praktiska arbetet med hållbarhet från forskningsfrontens teoretiska syn på hållbarhet? Vilka skillnader och likheter förekommer?

1.2 Inledande beskrivning av hållbarhet

Hållbarhet är ett begrepp som dagens företag allt mer försöker tillämpa i sin verksamhet (Spence & Rinaldi, 2012). Däremot är det ett begrepp som är svårt att precisera då dess betydelse varierar mellan såväl olika personer som olika situationer. Begreppet hållbarhet kan snarare beskrivas som en vision om att balansera miljömässiga, sociala och ekonomiska aspekter i framtiden (White, 2013). Enligt White (2013) och Dao, Langella & Carbo (2011) ska den vanligaste definitionen av hållbarhet ha myntats i *Our Common Future* av World Commission on Environment and Development (1987) under FN:s regi. De definierar *hållbar utveckling* som en utveckling där dagens behov inte försämrar framtida generationers möjlighet till att tillgodose sina behov. En mer konkret definition ger Elkington (1994;1999) som definierar hållbarhet som en verksamhet där aktuella ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekter tillgodoses. Aspekterna skall tillgodoses utifrån de begränsningar som tillgänglig kunskap fastställer för den aktuella specifika situationen (Elkington, 1994;1999).

1.3 Disposition

Kandidatuppsatsen *Hållbarhet inom livsmedelsbranschen* tog sin form av en bakgrundsdiskussion där såväl ett teoretiskt ramverk som exempel från industrin presenterades, något som sedermera utmynnade i såväl syfte som frågeställning. I *Metodkapitlet* presenteras genomgående tillvägagångssättet vid kandidatuppsatsen med val av metoder, företag, teorier et cetera. I *Teorikapitlet* presenteras hållbarhetsbegreppets aspekter och tillämpning utifrån den teori som finns tillgänglig. Därefter följer *Analyskapitlet* där företagets bild av hållbarhetsbegreppet analyseras med hjälp av forskningsfrontens teorier. I *Diskussion och slutsatser* förs en diskussion om varje aspekt följt av slutsatserna. Slutsatserna summeras även i punktform i fyra tabeller som följer efter diskussionen. Sedermera kommer *Slutdiskussion* där en metodologisk diskussion förs utifrån frågeställning, empiriskt material och de teorier som används i arbetet. I diskussionen identifieras styrkor och svagheter med den valda metodiken. Avslutningsvis följer författarnas *Reflektioner* kring arbetet. Varje huvudkapitel inleds med en kort ingresstext som tydliggör såväl kapitlets innehåll som struktur.

2. Metod

I metodkapitlet beskrivs den metodologiska ansatsen bakom kandidatuppsatsen *Hållbarhet inom livsmedelsbranschen*. Metodkapitlet börjar med en beskrivning om hur projektet fortskridit och det resonemang som förts. Det följs sedermera med hur teorikapitlet formades och på vilket sätt de vetenskapliga artiklarna samlats in. Avslutningsvis motiveras fallstudierna genom att presentera insamlandet av data, företagen och intervjuupplägget.

2.1 Kandidatuppsatsens fortskridande

En kvalitativ forskningsansats kännetecknas av ett induktivt synsätt där normer från naturvetenskapen inte godtas (Bryman, 2006; Bryman & Bell, 2011). Det motiveras med att i den kvalitativa ansatsen utgås det från att den sociala verkligheten är subjektiv och ständigt i förändring. Vikt läggs därmed vid att utreda hur individer tolkar och i förlängningen interagerar med sin omgivning. I kandidatuppsatsen *Hållbarhet inom livsmedelsbranschen* har författarna, med hänsyn till frågeställning och syfte, ansett det vara motiverat att tillämpa en kvalitativ ansats (läs mer på sida 6). Avsikten med uppsatsen är att undersöka diskrepansen mellan hur akademien anser att hållbarhet ska appliceras med hur näringslivet upplever att det tillämpas. Därmed ansågs de metoder som associeras med en kvalitativ ansats, exempelvis semistrukturerade intervjuer (Bryman, 2006; Bryman & Bell, 2011; Kvale, 1997; Ryen, 2004), vara lämpligast för att besvara frågeställningen.

För att skapa en förståelse kring begreppet *Hållbarhet* och de olika aspekterna (ekonomi, social och miljö) studerades i arbetets initiala del såväl flertalet vetenskapliga artiklar som artiklar i populärmedia. När en förståelse bildats för ämnet skrevs en bakgrund där olika praktiska och historiska händelser kopplades samman med relevanta vetenskapliga artiklar. Avsikten var att skapa en tydlig bakgrund med ett syfte som läsaren på ett enkelt sätt kan greppa och relatera till i sin verklighet. Därefter följde en undersökning av den akademiska forskningen kring hållbarhetsbegreppet där ett brett spektrum av vetenskapliga artiklar lästes (se 2.2 *Teori*). Slutligen valdes ett trettiotal artiklar som, utifrån innehållet och den informationsmättnad som uppstått, ansågs framställa en bild av forskningsfronten och som därefter sammanställdes i ett teorikapitel. När en första version av teorikapitlet skrivits klart påbörjades sökandet efter företag inom livsmedelsbranschen som önskade ställa upp på såväl

en intervju som att dela med sig av dokument (se 2.3 *Fallstudier*). Intervjuer genomfördes och i analysen ställdes forskningsfrontens syn på hållbarhet mot livsmedelsföretagens syn på hållbarhet. I samband med analysen kompletterades teorikapitlet med de vetenskapliga perspektiv som saknades i den första versionen. Därefter fördes en diskussion som utmynnade i ett flertal slutsatser och avslutningsvis genomfördes en slutdiskussion samt en reflektion.

2.2 Teoretisk referensram

Det teoretiska kapitlet utformades genom att ett systematiskt urval tillämpades i informationssökningen för de olika aspekterna av hållbarhetsbegreppet. Ett systematiskt urval innebär att det finns en bestämd tillvägagångsätt som tillämpas i urvalet (Bryman, 2006). Då hållbarhetsbegreppet är svårt att specificera (White, 2013) var syftet med teorikapitlet att sammanställa relevanta vetenskapliga teorier som behandlar de tre hållbarhetsaspekterna. I sökningens urval användes likartade sökord konsekvent genom sökandet efter artiklar i databaser som endast innehåller vetenskapliga artiklar. Sökningarna använde formeln *Sustainability Food [aspekt]*. På grund av hållbarhetsbegreppet och arbetets inriktning (livsmedel) användes termen *Sustainability* primärt följt av *Food*. Det tertiära begreppet (aspekt) ändrades till endera *Economics*, *Environmental* eller *Social* beroende på vilken aspekt de vetenskapliga artiklarna skulle skildra.

Nästan alla artiklar handlade om någon form av livsmedel och de artiklar som inte gjorde det ansågs relevanta utifrån andra kriterier, exempelvis de som generiskt behandlade hållbarhet. Samtliga artiklar oavsett hållbarhetsaspekt hade en enskild nisch, exempelvis mot agrikultur, fiskeindustri, industriell tillverkning et cetera. Utöver den strukturerade sökningen tillämpades även vad som kan beskrivas som ett snöbollsurval där olika författares referenser lästes igenom och stundtals användes då de ansågs vara lämpliga för studien. Snöbollsurval är enligt Bryman (2006) lämpliga för kvalitativa studier, då urvalet inte är slumpmässigt samt kan anses vara baserad på den för ämnet relevanta kunskapen som andra är i besittning av. Kunskap som kan nyttjas för att få fram betydelsefull och specifik information (Bryman, 2006). Det medförde att varje individuell vetenskaplig artikels nisch applicerades och jämfördes med livsmedel i stort. För att stärka den teoretiska validiteten har trettioalet vetenskapliga artiklar använts för att skildra de olika aspekterna av hållbarhet inom livsmedel. Informationssökningen upphörde i samband med att en mättnad ansågs ha uppnåtts. En komplettering av teorikapitlet skedde efter att intervjuerna hade genomförts och avvikelser mellan teori och empiri kunde observeras.

2.3 Fallstudiepresentation

Syftet med kandidatuppsatsen är att jämföra forskningsfrontens syn på hållbarhet med hur livsmedelsföretag upplever att de arbetar med aspekterna som ingår i hållbarhetsbegreppet i sin vardag. De fördelar som finns med en fallstudie är att situationer och system, eller som i denna studie, förespråkade agerande, avgränsas till ett specifikt ämne (Stake, 1995). Stake (1995) hävdar att kollektiva fallstudier ska vara lämpligast för att undersöka den specifika naturen av ett beteende. I denna studie är det vilken avvikelse som förekommer mellan den akademiska synen på hållbarhet och den bild som skånska livsmedelsproducenter har på sitt arbete med de aspekter som ingår i hållbarhetsbegreppet. Studerandet av ett fåtal exempel möjliggör en konstant förfining och omvärdering av den befintliga förståelsen för en viss sorts agerande (Stake, 1995). En förståelse för motiveringen bakom ett agerande blir i sig själv en generalisering eftersom det sällan framkommer en fullständigt ny förståelse. Snarare kan det förväntas att en förfining, precisering och vidareutveckling av den befintliga förståelsen uppnås. Den ideala fallstudien begränsar sig till ett enskilt unikt fall som studeras på djupet i avsikt att utifrån unikheten extrapolera fram nya generaliseringar (Stake, 1995). I studien *Hållbarhet inom livsmedelsbranschen* var avsikten att studera vardaglig agerande. Ett agerande som enligt White (2013) ofta är svårt att definiera, vilket resulterade i att kollektiva fallstudier valdes som metodologisk ansats

2.3.1 Företags- och empiriredogörelse

2.3.1.1 Kiviks Musteri AB

Kiviks Musteri grundades i samband med att det första äppelträdet såddes i Kivik år 1888 (Kiviks Musteris hemsida, 2013b). Än idag är det samma familj som äger och förvaltar företaget (Kiviks Musteris hemsida, 2013b) och produkter från Kiviks Musteri hittas såväl på systembolaget (Kiviks Musteris hemsida, 2013e) som hos den lokala ICA-handlaren (Kiviks Musteris hemsida, 2013c). Kiviks Musteris affärsidé lyder: ”Vi förädlar frukt och bär, gärna typiskt nordiska, och bevarar det naturligt goda och nyttiga utan onödiga tillsatser på vårt musterier i Kivik” (Kiviks Musteris hemsida, 2013g). I dagsläget kommer ett par procent av råvarorna som används i produktionen från företagets närhet, resterande råvaror importeras (Grönberg, 2013). Det empiriska materialet från Kiviks Musteri består av en intervju på 1h 40 min med *Miljö- & Kvalitetschef* Benny Grönberg, företagets ägardirektiv, arbetsmiljöpolicy, miljöutredningar, miljöpolicy, företagets hemsida, tre årsredovisningar och de relevanta nyhetsartiklar som företaget omnämns i.

2.3.1.2 Kullabygdens Musteri AB

Kullabygdens Musteri är ett familjeägt företag med anor från 1929 och som idag finns mitt på Kullahalvön i Skåne (Kullabygdens Musteris hemsida, 2013b). Företaget beskriver sig själva med att såväl odlare som privatpersoner kommer med sina skördar till Kullabygdens musterier för att låta äpplena kallpressas och tappas på flaska (Kullabygdens Musteris hemsida, 2013d). I princip all råvara som används i produktionen kommer från samma län som företaget (Carlsson, 2013). I produktsortimentet finns såväl renodlad som smaksatt äppelmust och alkoholfri glögg (Kullabygdens Musteris hemsida, 2013c). Kullabygdens beskriver sin verksamhet enligt följande: ”Kullabygdens Musteri AB är ett svenskt bolag som produktutvecklar, producerar /.../ och säljer drycker med klassisk äppelmust som bas” (Kullabygdens årsredovisning, 2011). Det empiriska materialet från Kullabygdens Musteri är en intervju på 1h 17 min med VD Peter Carlsson, företagets hemsida samt fyra stycken årsredovisningar.

2.3.1.3 Lakritsfabriken i Ramlösa AB

Lakritsfabriken i Ramlösa är ett lakritsföretag med säte i Helsingborg och har som syfte att tillverka lakrits (Lakritsfabrikens hemsida, 2013b). Företagets första produkt lanserades år 2011 och idag har lakritsfabriken breddat sitt sortiment och säljer flertalet lakritssorter (Lakritsfabrikens hemsida, 2013a) genom ett antal olika försäljare över hela Sverige (Lakritsfabrikens hemsida, 2013d). Flertalet av produkterna från Lakritsfabriken i Ramlösa har sitt ursprung i Iran där lakritsroten härstammar från (Lakritsfabrikens hemsida, 2013c). Gemensamt för alla produkter är att de, enligt företaget självt, är ”kvalitetslakrits” (Lakritsfabrikens hemsida, 2013b) och att produkterna tillverkas av ”naturliga ingredienser i så stor utsträckning som möjligt” (Lakritsfabrikens hemsida, 2013b). Det empiriska materialet från Lakritsfabriken i Ramlösa består i en intervju på 1h 07 min med VD Martin Jörgensen, företagets hemsida samt relevanta nyhetsartiklar där företaget omnämns.

2.3.1.4 Magnihill AB

Magnihill grundades år 1957 som ett företag med fokus på produktion av bland annat potatis. En brand totalförstörde däremot potatislagret vilket medförde att företaget började leta efter nya utmaningar. Företaget byggde sedermera en fryslokal 1974, en lokal som var grunden för det Magnihill kom att arbeta med i framtiden (Magnihills hemsida, 2013c). Idag arbetar företaget främst med förädling av grönsaker vilka skickas frysta (Magnihills hemsida, 2013b) såväl inom Sverige som utomlands (Magnihills hemsida, 2013d). Magnihills vision är ”... att bli Skandinaviens mest flexibla och innovativa leverantör av djupfrysta kvalitetsprodukter

från växtriket” (Magnihills hemsida, 2013a). Det empiriska materialet från Magnihill består av en intervju på 1 h 21 min med *Controller* Fredrik Almgren, fyra stycken årsredovisningar, företagets hemsida, en miljörapport, företagets miljöpolicy, företagets policy för modern genteknologi samt relevanta nyhetsartiklar där företaget omnämns.

2.3.1.5 Torkows Lilla Chipsfabrik AB

Torkows Lilla Chipsfabrik är ett företag grundat år 2011 med säte på Bjärehalvön i Båstad kommun (Bjäre hembygds hemsida, 2013). Torkows Lilla Chipsfabrik äger och marknadsför konceptet *Bjäre hembygd* och deras chips tillverkas och säljs under varumärket *Bjäre Chips*. Företaget har idag företagskunder över hela Sverige (Bjäre hembygds hemsida, 2013). Torkows Lilla Chipsfabrik tillverkar chips av potatis från Bjärehalvön och chipsen innehåller enbart naturliga produkter. På Bjärehalvön har potatis odlats sedan början av 1900-talet och potatisen har två år i rad vunnit pris för bästa restaurangpotatis (Bjäre hembygds hemsida, 2013). Idag säger sig Torkows Lilla Chipsfabrik tillverka ”Sveriges förmodligen mest lokalproducerade chips” eftersom nästan all råvara produceras i direkt anslutning till företaget (Nordander, 2013). Det empiriska materialet från Torkows Lilla Chipsfabrik består i en intervju på 1h 20 min med *VD* Göran Nordander, företagets hemsida samt en årsredovisning.

2.3.2 Intervjuupplägg

Med avsikt att beakta de etiska dimensionerna för intervjuerna säkerställdes att ett så kallat informerat samtycke etablerades vid första kontakt (Kvale, 1997). De intervjuade informerades om samtliga infallsvinklar med studien inklusive dess syfte, innan genomförandet. Intervjupersoner tillfrågades även om anonymitet men samtliga avböjde att vara anonyma. Intervjuerna genomfördes som ett sista led i fallstudierna och intervjufrågorna strukturerades upp enligt formen för semistrukturerade intervjuer. Det vill säga att de ställdes upp i ett frågeschema där intervjun följde olika teman och där inga krav ställdes på att schemat skulle följas till punkt och pricka i genomförandet (Bilaga 1; Bryman, 2006; Kvale, 1997; Ryen, 2004).

För att säkerställa kvalitén på intervjuerna genomfördes först en pilotintervju, med en testperson, varefter frågorna omarbetades och förtydligades inför intervjuerna med företagen. Exempelvis tydliggjordes varje individuell aspekt och frågorna kopplades tydligare till teorikapitlet samtidigt som de hölls öppna. Syftet med pilotintervjun var således att öka vad Kvale (1997) beskriver som en förmåga att skapa ett tryggt och stimulerande samspel mellan

parterna i intervjun. Avsikten var att frågorna skulle vara tydligare och därmed bidra till en mer relevant diskussion med den intervjuade. Intervjuerna spelades in för att öka tillförlitligheten i vad som framkom i dem då det mänskliga minnet och förmågan att löpande anteckna korrekt kan ifrågasättas ur en metodologisk synvinkel (Kvale, 1997; Ryen, 2004). Därefter transkriberades intervjuerna och kopior på transkriberingen skickades till de intervjuade för eventuell verifiering och förtydligande av vad som framgick i dem. Det är ett vanligt förfarande vars syfte är att ge respondenterna möjlighet att verifiera om forskare har uppfattat dem rätt (Kvale 1997; Ryen; 2004). Ett fåtal intervjupersoner återkom med kommentarer men inget betydelsefullt framkom. Syftet med en semistrukturerad intervju är trots allt att erhålla den intervjuades uppfattning om vad som sker. Vilket i det här fallet var hur de intervjuade upplever att deras företag arbetar med hållbarhet.

2.4 Kvalitetssäkring

I studien *Hållbarhet inom livsmedelsbranschen* har författarna strävat efter att säkra den interna validiteten² samt ta hänsyn till, vad Stake (1995) skriver, förmågan att generalisera unikheten i fallstudier. Även primärdata tillämpades i så stor utsträckning som möjligt för att fallstudierna skulle bli valida. Det innebar att information om företagen samlades in om respektive företag av skribenterna. Fördelen med primärdata är att studiens författare har, tack vare den egna insamlingen, god kännedom över insamlad data och kontroll över dess kvalitet (Bryman, 2006). Den primärdata som samlades in varierade i omfattning mellan de olika företagen främst beroende på storlek och ålder. Validitet ansågs av författarna ha säkerställts i och med att hänsyn togs till det faktumet i samband med intervjuerna. En del av det empiriska materialet har används som hjälpmedel i empiriinsamlingen och används således inte aktivt i analyskapitlet. I studien tillämpades en standardiserad mall för samtliga intervjuer utifrån de vetenskapliga teorier som först inhämtades inom området hållbarhet. Avsikten var att garantera reliabiliteten för att kunna tillämpa vad Ryen (2004) samt Bryman och Bell (2011) benämner som extern validitet. Genom att ställa snarlika frågor för att diskutera samma ämnen med de olika företagsrepresentanterna strävades det efter att belysa unikheten i respektive fall samtidigt som generaliserbarheten utifrån samtliga möjliggjordes. Utifrån det resonemanget menar författarna att nödvändig validitets- och reliabilitetssäkring tagits.

---

² Författarna är väl medvetna om att begreppen *validitet* och *reliabilitet* associeras med kvantitativa studier. Däremot är det etablerade begrepp inom akademien vilket gör att de även kan tillämpas på en kvalitativ studie för att kvalitetssäkra såväl intervjuer, dokument som andra handlingar i det metodologiska arbetet.

3. Teori

Teorikapitlet presenterar forskningsfrontens samlade bild av de aspekter som ingår i hållbarhetsbegreppet. Kapitlet är uppbyggt utifrån Elkingtons (1994;1999) tre aspekter som presenterades på sida 3. Med andra ord beskrivs i inbördes ordning de ekonomiska aspekterna, de miljömässiga aspekterna och därefter de sociala aspekterna av hållbarhetsbegreppet. Avslutningsvis presenteras på vilket sätt begreppet kan tillämpas utav livsmedelsföretag enligt forskningsfronten.

3.1 Ekonomiska aspekter

I den första aspekten redogörs för vad som är relevant för livsmedelsföretag, nämligen att det förekommer skillnader mellan konventionell och hållbar livsmedelsproduktion. Vilket har betydelse för försörjningskedjans utveckling samt vilka möjligheter och hot som förekommer för småskaliga producenter i en allt mer komplex livsmedelskedja. Exempelvis på vilket sätt små och medelstora företag kan konkurrera med stora företag samt vilken betydelse spårbarhet har i försörjningskedjan. Slutligen framförs på vilket sätt konsumenter ser på hållbar livsmedelsproduktion samt vilken efterfrågan som finns bland konsumenter och vad de är villiga att betala för hållbar livsmedelsproduktion.

En grundläggande förutsättning för att ett hållbart livsmedelsproduktionssystem ska bli accepterad på lång sikt är att den kan tillgodose den existerande efterfrågan (Heller & Keloeian, 2003). I exempelvis USA tillgodoses efterfrågan på billigt livsmedel tack vare ett effektivt jordbruk, som till största del kan betraktas som konventionell, där ofta de nyaste produktionsmetoderna tillämpas (Heller & Keloeian, 2003). Utifrån Heller & Keloeian (2003) kan det därför hävdas att det finns klara tendenser till att konventionella aktörer som är involverade i livsmedelsproduktion allt mer strävar mot att tillämpa stordriftsfördelar. Däremot tyder sociala och miljömässiga indikatorer på att existerande trender, det vill säga konventionell livsmedelsproduktion, inte kommer att kunna behålla sin nuvarande konstanta ökning av produktionsnivåer. Konventionell agrikultur har till exempel i stort sett övergivit växelbruk till fördel för produktionsmetoder som maximerar resursutnyttjandet, vilket kräver en hög utnyttjandegrad av ändliga fossila bränslen. Det kan sägas vara ohållbart i längden (Heller & Keloeian, 2003). Zailani et al (2012) kom i sin studie, med 400 undersökta företag,

fram till att ju mer hållbart ett företag är ju högre lönsamhet når de. Med andra ord menar Zailini et al (2012) att det finns en korrelation mellan hållbarhetsfokus och lönsamhet hos företag.

Ilbery & Maye (2005) menar att konventionella och hållbara agrikulturella produktionssystem överlappar varandra på ett flertal platser i respektive försörjningskedja. Framgången för hållbara livsmedelsleverantörer är tveksamma om efterfrågan är otillräcklig, exempelvis finns det ett fåtal leverantörer av säd som är hållbara. Med andra ord är det de ekonomiska imperativ som slutligen styr beslutsfattandet inom verksamheten, bland annat väljs dyrare, hållbara, leverantörer bort. Ilbery & Maye (2005) skriver vidare att det är svårt att klassificera småskaliga leverantörer som endera hållbara eller endera konventionella, då de konstant byter försörjningskedja på grund av ekonomiska påbud.

Som skrivits i föregående stycke finns det ekonomiska imperativ som låser in aktörerna försörjningskedjan i beteenden som inte är miljömässigt bra men som ändå är det mest hållbara alternativet utifrån de existerande förutsättningarna. Därför existerar det ett behov för lokala producenter att utöka sina samarbeten för att uppnå ytterligare synergieffekter såsom stordriftsfördelar (Ilbery & Maye, 2005; Sundkvist, Jansson & Larsson, 2001). Exempelvis är bristande energieffektivitet, som skapas av ekonomiska påbud, ofta ett hinder för att småskaliga aktörer i försörjningskedjan ska kunna betraktas som mer hållbara än sina storskaliga konkurrenter (Sundkvist, Jansson & Larsson, 2001). Manzini & Accorsi (2013) menar att livsmedelsproducenter behöver tillföra mer varierande kompetens för att möta framtidens utmaningar. Tre exempel på framtida utmaningar är stordriftsfördelar, hållbarhet och energieffektivitet (Ilbery & Maye, 2005; Manzini & Accorsi, 2013; Sundkvist, Jansson & Larsson, 2001).

Livsmedelsproducenter har ofta problem med bristfällig produktinformation i sin försörjningskedja, något som försvårar arbete med hållbarhet. Kunskap om en produkt upphör ideligen när den lämnar producenten eftersom informationsdelning mellan olika leverantörer är bristfällig i samtliga led (Manzini & Accorsi, 2013). Medlemmarna i olika europeiska livsmedelsförsörjningskedjor har börjat titta på nya lösningar, exempelvis RFID-teknik³, som

---

³ RFID (Radio Frequency Identification) är en automatiserad trådlös teknik som använder radiovågor för att spåra och skicka information om ett, eller flera, objekt (Pupunwiwat, Darcy & Stantic, 2011).

möjliggör full spårbarhet, men det har inte börjat tillämpas i någon större utsträckning. Majoriteten av företagen är små och medelstora och saknar finansiella resurser för att införa RFID på egen hand. Ökad spårbarhet är något som skulle underlätta för samtliga parter i försörjningskedjan att uppnå ökad hållbarhet, exempelvis genom ökad logistisk effektivitet eller ökad kvalitet (Manzini & Accorsi, 2013). Något som ytterligare skulle öka förmågan att möta framtidens utmaningar inom hållbar livsmedelsproduktion är om mer varierade sorters kompetenser tillförs, exempelvis utbildad personal eller sofistikerade datasystem (Manzini & Accorsi, 2013). En tredje framtida utmaning är att möta konsumenternas ökade efterfrågan på hållbara livsmedel (Janssen & Hamm, 2012; Grebitus, Lusk & Nayga, 2013). Ofta försöker företag möta dessa utmaningar genom att ansluta sig till någon form av certifiering (Eden, Bear & Walker, 2008; Renard, 2005; Prajogo, Tang & Kee-hung, 2012).

Genom att erhålla en certifiering och anpassa sina processer efter certifieringens krav, hoppas företag på att konsumenterna ska välja deras produkter (Eden, Bear & Walker, 2008; Renard, 2005; Prajogo, Tang & Kee-hung, 2012). Konsumenters benägenhet till att betala för hållbart och lokalt producerat livsmedel har ökat samt benägenheten förväntas fortsätta att öka (Grebitus, Lusk & Nayga, 2013). Sundkvist, Jansson & Larsson (2001) menar att det finns tecken som tyder på att konsumenter föredrar att köpa lokalproducerat. I deras studie framkom det att konsumenter i en allt större omfattning var villiga att betala ett relativt större pris för livsmedel som var lokalt producerade jämfört med de som inte var det. Grebitus, Lusk & Nayga (2013) skriver att det är efterfrågan på färska råvaror som minskar villigheten att acceptera livsmedel som inte är hållbara eller lokalt producerade. Konsumenternas uppfattning om kvalitet, färskhet och smak påverkar deras villighet att betala för en produkt. Villighet att betala ökar också om det existerar en uppfattning att de stödjer den lokala ekonomin (Grebitus, Lusk & Nayga, 2013), vilket ofta är syftet med certifieringar (Renard, 2005). Däremot upplever konsumenter ofta att de är alltför överväldigade av det stora antalet alternativa certifieringar med den medföljande konsekvensen att de hyser bristande kunskaper om dem, vilket medför att den breda majoriteten av konsumenterna sällan förändrar sina köpvanor (Eden, Bear & Walker, 2008).

I Europa existerar det en tydlig efterfrågan på hållbara livsmedel (Janssen & Hamm, 2012; Vanhonacker et al, 2013). Däremot skriver Heller & Keoleian (2003) att syftet med USA:s livsmedelsproduktionssystem är att producera billigt livsmedel och därmed göra tillräckliga mängder med näring tillgänglig för att fylla samtliga samhällsgruppers behov. Konsumenters

uppfattning av den ekonomiska aspekten i USA kan därmed sägas vara helt annorlunda från den som existerar i Europa. Heller & Keoleian (2003) menar att det allt mer finns en efterfrågan på ekologiskt och hållbart producerade livsmedel bland konsumenterna i USA, även om de än så länge utgör en klar minoritet.

I de ekonomiska aspekterna har livsmedelsproduktionens utveckling presenterats där hållbara livsmedelssystem tar fler och fler marknadsandelar. Vilket kan förknippas med att ju hållbarare ett företag är ju mer lönsamt är det. Men även de ekonomiska avtalen som tenderar att låsa in företag i ett beteende som inte är hållbart har presenterats. Vilket kan exemplifieras av problemen med begränsad spårbarhet som hindrar hållbarhet och att företagen ofta möter dessa utmaningar genom att certifiera sig eller genom att försöka öka kompetensen. Avslutningsvis presenterades Europas tydliga efterfrågan efter hållbara produkter samt konsumenternas villighet att betala mer för hållbart framtagna produkter.

3.2 Miljömässiga aspekter

I de miljömässiga aspekterna presenteras på vilket sätt matförsörjningssystem är en bidragande källa till utsläpp samt vad det är i livsmedelsproduktionssystemet som bidrar till utsläppen. Teori introduceras över varför utsläpp samt spill och avfall bör minimeras. Vidare redogörs även transporternas påverkan och vilken viktig andel av livsmedelskedjan de utgör. I samband med transporters påverkan, skildras även kopplingen mellan transporter och BNP samt att trenden med ständigt ökande utsläpp från transporter måste ändras. Avslutningsvis presenteras hur konsumenterna ser på olika miljöcertifieringar samt varför livsmedelsproducenter brukar införskaffa dem i kampen för att minimera utsläppen.

Det globala matförsörjningssystemet är en betydelsefull bidragande källa till de globala utsläppen (Garnett, 2011). Samtliga steg i försörjningskedjan bidrar med utsläpp men den främsta enskilda källan för utsläpp är produktionsfasen. Henningsson et al (2004) kom i sin studie fram till att livsmedelsindustrin har potential att göra betydande ekonomiska och miljömässiga besparingar om de minskar på spill och avfall i produktionsfasen. Exempelvis menar de att upp emot 50 % av en del grönsaker och sallader, i vikt, avvisas i de olika stadierna i produktionen. Därför kan det sägas vara relevant att minimera spill och avfall (Henningsson et al, 2004).

För att en minimera spill och avfall krävs bland annat en ökad grad av samarbete mellan parterna som ingår i försörjningskedjan (Wognum et al, 2011; Henningsson et al, 2004). Enligt Mundler & Rumpus (2012) kan lokalt orienterade försörjningskedjor för livsmedel endast konkurrera med konventionella försörjningskedjor om de uppnår skalfördelar och därmed ökad energieffektivitet. En förutsättning är då att parternas personal erhåller utbildning som möjliggör vederbörande att fatta rätt beslut inom verksamheten. Som exempel kan nämnas utbildning i hur den senaste teknologin och kunskapen skall användas för att minimera avfall i produktionen (Wognum et al, 2011; Henningsson et al, 2004). En metod för att uppnå integration och ökad effektivitet av försörjningskedjan är certifiering (Renard, 2005; Prajogo, Tang & Kee-hung, 2012). Försiktighet är däremot befogad vid införande av ny teknologi och processer då Garnett (2011) i sin studie visade resultat på att effektivitetsfokuserad teknologi kan resultera i icke önskvärd påverkan på miljön alternativt skapa andra etiska bekymmer. När hänsyn ska tas till miljö inom livsmedelssammanhang måste hänsyn tas till flera områden än endast utsläpp av växthusgaser. Exempel på sådana områden är biologisk mångfald, vattenanvändning samt djurskydd (Garnett, 2011).

Transporter utgör en stor del av försörjningskedjan och utsläpp från transportsektorn är ett omfattande problem. Vägtransporter är det dominerande transportslaget och transporterna ökar konstant (Chapman, 2007). Transporters andel av utsläppen ökar proportionellt mer än BNP. Det existerar ett behov att avbryta alternativt vända på kopplingen mellan ständigt ökande transporter och BNP (Uherek et al, 2010). Därför finns ett behov att uppmuntra en beteendeförändring bland konsumenter för att stimulera en regionalisering av all produktion, i syfte att minimera den totala mängden transporter (Chapman, 2007). Ett sätt att börja komma tillrätta med transportsektorns utsläpp utifrån ett kortsiktigt perspektiv är att öka samlastningen i syfte att uppnå ytterligare skalfördelar och maximera fyllnadsgraden (Chapman, 2007).

En beteendeförändring som behövs är utformandet av standardiserade lösningar av interna processer bland aktörer i försörjningskedjan. Det för att underlätta informationsutbyte, något som i förlängningen underlättar samarbete längs hela försörjningskedjan (Canavari et al, 2010). Nawrocka, Brorson & Lindhqvist (2009) redogör för att ett ökat informationsutbyte ofta uppnås med hjälp av certifiering. En metod för att minska spill och avfall är att skapa effektivare förpackningar (Henningsson et al, 2004). Det är något även Mahalik & Nambiar (2010) stödjer då de i sin studie kom fram till att det finns en diskrepans mellan tillgänglig

teknologi och kunskap samt den teknologi och kunskap som faktiskt används. Livsmedelsindustrin behöver stärka konsumenternas kunskap (Vanhonacker et al, 2013).

Konsumenters kunskap om vilken miljömässig påverkan olika livsmedel har kan idag beskrivas som bristfällig. Konsumenter underskattar konsekvent hur mycket försörjningskedjor för livsmedel bidrar i utsläpp av växthusgaser (Vanhonacker et al, 2013). Konsumenter säger sig däremot vara villiga att betala för mer miljövänligt livsmedel och deras villighet att betala ökar ju större tilltro de sätter till miljömärkningen (Janssen & Hamm, 2012), även om de ofta upplever att deras förmåga att särskilja mellan märkningar är överväldigad vilket minskar märkningens effektivitet (Eden, Bear & Walker, 2008). Det förklaras med att när aktörer på livsmedelsmarknaden strävar efter att tillgodoräkna sig de fördelar som följer på certifieringar och märkningar, samtidigt som de eftersträvar att minimera kostnaderna, skapas nya parallella märkningar och certifieringar som innehar, ur konsumentperspektiv, successivt lägre standard (Renard, 2005).

I de miljömässiga aspekterna presenterades att livsmedelsföretag är en av de större bidragande källorna till utsläppen idag och att det till mycket beror på omfattande spill och avfall. För att minska spill och avfall behövs en beteendeförändring i form av ökat samarbete i försörjningskedjorna. Utöver samarbeten kan även ny teknologi minimera spill och avfall, däremot är det inte alltid som kunskapen om en teknik är fullgod. Ett exempel på ny teknologi är nya förpackningar. Vidare har transporterens betydelse lyfts fram och att en lösning till problemet med transporter kan vara ny teknologi alternativt regionalisering av produktionen. Avslutningsvis beskrevs att konsumenter ofta har bristfälligt kunskap om miljömärkningar vilket beror på att det finns ett överflöd av certifieringar på marknaden.

3.3 Sociala aspekter

Under de sociala aspekterna beskrivs samhällets efterfrågan på socialt hållbara produkter samt den geografiska anknytningen som existerar till livsmedel. Utnyttjande av den kunskapsasymmetri som existerar mellan arbetsgivare och migrantarbetare i syfte att minimera de egna kostnaderna redogörs. Även konsumenternas engagemang i sociala frågor presenteras och hur dessa i många fall är baserade på subjektiva bedömningar som påverkats av tredje part. Avslutningsvis presenteras att livsmedelsföretag ofta är medvetna om konsumenternas åsikter om dem samt att företagen i regel är medvetna om konsekvenserna för den verksamhet som anses vara socialt ohållbar.

Bush & Oosterveer (2005) menar att samhället allt mer efterfrågar social rättvisa i livsmedlens produktionsfas. Kvalitet är en social konstruktion genom vilket konsumenterna framför vad som efterfrågas (Warner, 2007). Geografisk märkning av produkterna är ett sätt för producenter att förknippa sina produkter med kvalitet (Warner, 2007). Genom att tydligt förknippa produkten med en särskild plats och hög miljömässig standard är förhoppningen att göra den egna livsmedelsproduktionen mer socialt accepterad och därmed motverka eventuell kritik. Det är även vanligt förekommande med någon form av stöd från myndigheter till lokal utveckling i avsikt att balansera ut de negativa effekterna av den befintliga marknadssituationen, samt för att investera i skapandet av långsiktig hållbarhet (Shucksmith & Rønningen, 2011; Copus & Crabtree, 1996). För att uppnå sina syften strävar myndigheter ofta efter att mobilisera merparten av de befintliga intressenterna i lokala samarbeten (Wilson, 2004). Certifiering är en vanlig metod för företag att påvisa någon form av agerande för konsumenter och att företaget därmed tar hänsyn till åsikter från allmänheten (Renard, 2005). Det är ett tillvägagångssätt som Warner (2007) hävdar har varit framgångsrikt. Att samverka med intressenter, inklusive de som är starkt kritiska mot verksamheten, är ett sätt att erhålla åsikter om verksamheten som annars hade varit dolda för livsmedelsproducenterna (Wilson, 2004).

Exempelvis är personal i utvecklingsländer ofta utbildad vilket medför att de ideligen utsätts för risker som är okända för dem (Takala, 2005 i Baram, 2009). Det är något som oundvikligen leder till olyckor med bland annat dödlig utgång (Baram, 2009) vilket i sin tur leder till reaktioner från allmänheten. Connelly, Markey & Roseland (2011) menar att sambandet mellan hållbarhet och problemlösning är att vända sig till lokalinvanarna med såväl globala som lokala problem för att hitta en hållbar lösning. I nuläget finns ett glapp mellan den, teoretiska, sociala aspekten av hållbarhetsbegreppet och den befintliga livsmedelsproduktionen vilket medför att livsmedelssystemet idag är mer sårbart (Rivera-Ferre, 2012). I dagens läge är en introduktion av industriell produktion i fattiga länder något som ofta skadar arbetare, förorenar vattendrag samt förgiftar dricksvattnet (Baram, 2009). Att arbetare utsätts för etiskt tvivelaktig behandling av sina arbetsgivare är något som även sker inom den nordeuropeiska livsmedelsproduktionen (Rye & Andrzejewska, 2010). Arbetsgivares behov av medgörlig och framförallt billig arbetskraft tillgodoses ofta av migrantarbetare med liten eller ingen kunskap om de rättigheter som enligt lag tillfaller dem. Exempelvis kan anställningsavtalet snarare beskrivas som något som arbetsgivaren dikterar till de anställda än att det förhandlas fram, i de fall där sådana förekommer (Rye &

Andrzejewska, 2010). Rye & Andrzejewska (2010) menar att avvikelser från avtal sker med sådan regelbundenhet, att de formella och ofta lagstiftade reglerna kan betraktas som irrelevanta för hur förhållandena på arbetsplatsen utvecklas. Snarare är det de inblandade parternas önskemål och styrka i relationen som avgör utvecklingen. Bilden kompliceras av att de anställda ofta utvecklar lojalitetskänslor mot arbetsgivaren på grund av sin okunskap och det nära umgänget som existerar tack vare verksamhetens småskaliga karaktär (Rye & Andrzejewska, 2010).

I Kina finns en tendens inom livsmedelsindustrin att lokala livsmedelsproducenter ersätts av större producenter som skall försörja ett betydligt större område. Samtidigt som industrierna expanderat har det skapats ett brett engagemang hos befolkningen i Kina kring säkerheten vid livsmedelstillverkning (Krystallis et al, 2012). De undersökningar som gjorts kring konsumenternas engagemang har visat att det ofta är subjektiva bedömningar som ligger bakom tankar kring livsmedelsproduktion (Krystallis et al, 2012). Ett andra exempel på konsumentengagemang är fisket av jätteräkor i Thailand där konsumenter och intressenter på den Europeiska marknaden engagerade sig i räkfisket, och dess inverkan på den lokala ekologin, ett engagemang som bland annat medfört förändrade arbetsrutiner för arbetarna (Bush & Oosterveer, 2007). Ett tredje exempel på förändrade rutiner kring hållbarhetsbegreppet, och primärt sociala aspekter, är att Europeiska unionen har ändrat sin policy kring jordbruk och livsmedelssäkerhet från produktion av livsmedel till att bevara livsmedel (Spence & Rinaldi, 2012). Det kan beskrivas som att myndigheterna involverar sig för att uppnå ökad hållbarhet (Shucksmith & Rønningen, 2011; Copus & Crabtree, 1996).

Överlag är försörjningskedjans företag viktig för livsmedelsdetaljister eftersom valet av försörjningskedja har inverkan på såväl kvalitet och pris som på hur tillförlitlig en leverantör är (Spence & Rinaldi, 2012). I och med att oegentligheter uppmärksammas i försörjningskedjor, exempelvis föroreningar, skador och olyckor (Baram, 2009), har konsumenter bildat såväl värderingar som åsikter kring hur livsmedelsproduktion skall utformas, en uppfattning som kan vara styrd av olika intressenter (Krystallis et al, 2012). Det medför att livsmedelsdetaljister är väl medvetna om hur viktig relationen till de olika leverantörerna är genom hela försörjningskedjan. Massmediala organ och olika intresseorganisationer har visat sig vara snabba med att uppmärksamma problem hos leverantörer (Spence & Rinaldi, 2012). Komplexiteten bakom social hållbarhet illustreras bra av Vallance, Perkins & Dixon (2011) som skriver: ”/.../what is good for the individual and

particular groups is not always good for the wider collective". Med andra ord är det ingen självklarhet vad social hållbarhet är eller hur många som skall gynnas alternativt missgynnas för att det skall vara socialt hållbart alternativt inte hållbart.

Under de sociala aspekterna har såväl samhällets efterfrågan på socialt hållbara produkter som den geografiska anknytningen till en produkt beskrivits. I Skandinavien förekommer det att företag utnyttjar den kunskapsasymmetri som existerar mellan arbetsgivare och migrantarbetare i syfte att minimera de egna kostnaderna. Ett beteende som även går att observera hos utländska leverantörer vars lokala arbetare blir utnyttjade och, på grund av bristfällig utbildning, ofta skadade på grund av för dem okända risker. Även konsumenternas engagemang i sociala frågor har presenterats och hur dessa i många fall är baserade på subjektiva bedömningar som påverkats av tredje part. Vidare har myndigheters strävan efter att påverka företag till långsiktigt agerande framförts, exempelvis genom policybeslut och finansiell stöd. Utgångspunkten är konsumenternas åsikter och livsmedelsföretag är i regel medvetna om konsekvenserna för den verksamhet som anses vara socialt ohållbar.

3.4 Forskningsfrontens syn på hållbarhetsbegreppets tillämpning

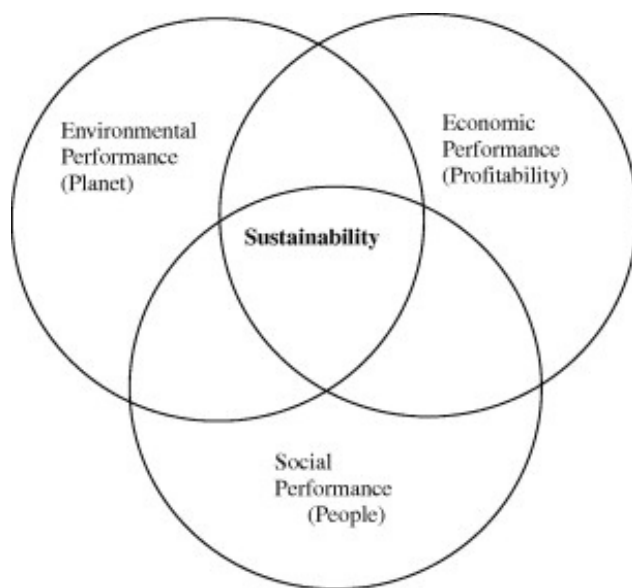
Under hållbarhetsbegreppets tillämpning presenteras tillgänglig forskning inom hållbarhet för att skapa en konkretiserad bild av hur hållbarhet beskrivs, samt hur det, enligt forskare, borde tillämpas i företags dagliga verksamhet. Exempelvis redovisas de två existerande motpolerna om hur livsmedelsproduktion bör bedrivas. Först redovisas däremot hur företag generellt ser på sin egen verksamhet och hur det skiljer sig med vad studier visar.

Av världens företag menar 75 % av företagsledarna att deras företag aktivt arbetar med hållbarhet och att hållbarhet är en viktig nyckel för en lyckad verksamhet (Mirvis, Googins & Kinnicutt, 2010). Även om en stor del av företagsledarna säger att de arbetar med hållbarhet, och försöker tillämpa begreppet (Spence & Rinaldi, 2012), har undersökningar senare visat att det faktiska antalet företag som arbetar med hållbarhet inte överstiger 50 %. Det tros bero på att den vanligaste definitionen av hållbarhet är svår att applicera i verkligheten (Mirvis, Googins & Kinnicutt, 2010; Carter & Rogers, 2008). Som skrivits i inledningskapitlet

på sida 3 är följande citat den definitivt vanligaste definitionen av hållbarhet (Dao, Langella & Carbo, 2011; White, 2013):

Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs (World Commission on Environment and Development, 1987).

En vedertagen modell för tillämpning av hållbar utveckling är konceptet *Triple Bottom Line* (figur 3.3.1) som tar hänsyn till såväl ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekter (Gimenez, Sierra & Rodon, 2012; Dao, Langella & Carbo, 2011). Triple Bottom Line ses som

Figur 3.3.1 (Dao, Langella & Carbo, 2011)

en enklare modell för företag att applicera i verksamheten. I grunden handlar begreppet om att företag likställer sociala och miljömässiga aspekter med de finansiella prioriteringar som normalt genomsyrar verksamheten (Elkington, 1994;1999). På så sätt skapas ett såväl hållbart företag (Elkington, 1994;1999) som en hållbar utveckling på längre sikt (Dao, Langella & Carbo, 2011). Ett flertal internationella företag har börjat applicera Triple Bottom Line-konceptet och redovisar samtliga tre aspekter samt företagets hållbarhetsarbete publikt (Dao, Langella & Carbo, 2011). Som nämnts på sida 3 definieras därför hållbarhet utifrån en strävan att tillgodose aktuella ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekter utifrån tillgänglig kunskap.

På ett någorlunda förenklat vis finns det två motpoler till hur livsmedelsproduktion skall anses vara hållbart; 1) det skall finnas en renodlad ekonomisk aspekt alternativt, 2) det skall finnas en renodlad humanistisk aspekt (Rivera-Ferre, 2012). Den ekonomiska aspekten betyder att välfärden ökar när den ekonomiska omsättningen i ett område ökar (Rivera-Ferre, 2012). Den humanistiska aspekten innebär att livsmedelsproduktionens primära mål är att främja hälsosamt livsmedel genom såväl ett jämställt livsmedelssystem som erkännandet av de lokala böndernas kunskap (Rivera-Ferre, 2012).

4. Analys

I analysen presenteras livsmedelsföretagens ståndpunkter inom hållbarhet utifrån det empiriska material som funnits tillgängligt i fallstudierna (se sida 6-8) och det ställs mot forskningsfrontens diskussion kring vad hållbarhet är. Syftet är att kristallisera fram diskrepansen mellan forskningsfrontens syn på hållbarhet och hur företagen upplever att det vardagliga arbetet går till med de aspekter som ingår i hållbarhetsbegreppet.

4.1 Ekonomiska aspekter

Den första aspekten av hållbarhetsbegreppet är de ekonomiska där företagens arbete i den dagliga verksamheten för att uppfylla sina ekonomiska behov redogörs. I samma skede genomförs en jämförelse mellan företag själva, men också mellan företagen och den teori som insamlats. Den vardag som företag befinner sig i med bland annat ekonomiska påbud, effektiv produktion och kundperspektiv analyseras. Även andra ramar för hur verksamheten kommer att utvecklas redogörs, exempelvis analyseras behovet av effektiv produktion och de samarbeten som förekommer inom försörjningskedjor.

Den grundläggande förutsättningen för ett hållbart livsmedelsproduktionssystem är att den kan tillgodose den existerande efterfrågan på marknaden. Kan ett hållbart livsmedelsproduktionssystem inte möta efterfrågan kommer den inte att bli accepterad (Heller & Keloelian, 2003). Kullabygdens Musteri skriver på sin hemsida att 7 av 10 svenskar vill veta vad de äter (Kullabygdens Musteris hemsida, 2013a). Torekows Lilla Chipsfabrik menar att Akilleshälen för dem inte är produktionen utan säljandet. När de fått upp säljvolymen kommer fokuseringen att gå från sälj till effektivare och smartare produktion (Nordander, 2013). I Magnihills årsredovisning (2011) står det att företaget förbereder sig för nya investeringar för att bredda de miljönischade produkterna. Fredrik Almgren utvecklar ett mer precist resonemang under intervjun:

... vi ser att där finns en lucka på marknaden med lokalproducerat. Det är bara vi och Findus kvar som producerat djupfrysta grönsaker. /.../ Våra tidigare konkurrenter gick i konkurs för tre år sedan tror jag det är. Därför ser vi en möjlighet på marknaden att komma in /.../ och öka våra andelar (Almgren, 2013).

Göran Nordander vid Torekows Lilla Chipsfabrik menar att ”Det finns en stark trend i hela Sverige, jag tror det är i hela världen, med lokalproducerat så jag tror det är mycket det som tilltalar.” (Nordander, 2013). Det är även något som Sundkvist, Jansson & Larsson (2001) menar; i Europa finns en stark utveckling med lokalproducerade och hållbara råvaror. I Kullabygdens Musteris årsredovisning (2011) skriver företaget att de kommer investera i kapacitetsförbättringar för att möta efterfrågan på svenskproducerade produkter. Den starka utvecklingen med hållbart producerat livsmedel sträcker sig dock inte i samma utsträckning till länder där fokus är på billigt livsmedel (Heller & Keoleian, 2003). Däremot är konventionell agrikulturs konstanta ökning av produktionsnivåer ohållbart i längden trots stordriftsfördelar och effektivisering av produktion. Det beror på att jordbruket inte klarar av en konstant produktionsökning. Exempelvis tillförs ändliga resurser för att hålla upp produktionsnivåerna (Heller & Keoleian, 2003).

Martin Jörgensen menar att det finns en skillnad mellan produkt och produkt och att i Lakritsfabrikens fall är såväl kvaliteten som image:en bättre (Jörgensen, 2013). I Europa existerar det en tydlig efterfrågan på hållbara livsmedel (Janssen & Hamm, 2012; Vanhonacker, 2013). Livsmedelsproducenter utnyttjar ett effektivt konventionellt produktionssystem i avsikt att skapa billigt livsmedel (Heller & Keoleian, 2003). Kullabygdens Musteri strävar exempelvis i sin dagliga verksamhet efter att optimera produktionen genom att producera ett begränsat antal produkter och optimera produktionen utifrån lagerbildningen. Syftet är att uppnå maximal resursutnyttjande samtidigt som omställningstiderna minimeras (Carlsson, 2013). Vilket är även något som Kiviks Musteri strävar efter i sin dagliga verksamhet (Grönberg, 2013) och i årsredovisningarna skriver de att de kommer fortsätta den tidigare ökningen av produktionstakten för att möta efterfrågan på deras produkter (Kiviks Musteris årsredovisning, 2009; 2010; 2011). Däremot skiljer de två företagen sig åt i att Kullabygdens Musteri har en uttalad strategi för att nischa sitt begränsade produktsortiment (Carlsson, 2013) medan Kiviks Musteri systematiskt förnyar produktsortimentet på över 200 artiklar som riktar sig mot alla konsumentgrupper (Grönberg, 2013). Magnihill å andra sidan har en medveten strategi om att vara en flexibel producent av udda produkter. Enligt Fredrik Almgren (2013) strävar de efter att utnyttja stordriftsfördelar och logistik för att ha en effektiv verksamhet, men att prioritet ligger på att utnyttja deras flexibilitet som är verksamhetens styrka. Sundkvist, Jansson & Larsson (2001) hävdar att bristande energieffektivitet ofta är ett hinder för att småskaliga aktörer i försörjningskedjan ska kunna betraktas som mer hållbara än sina storskaliga konkurrenter.

Torekows Lilla Chipsfabrik upplever ännu inte något behov av att sträva efter en effektivare produktion då de i dagsläget använder ca 10 % av kapaciteten. Göran Nordander hävdar att deras största problem i dagsläget är att de fortfarande är en relativt ny aktör som kämpar efter att få tillräckligt med marknadsandelar för att motivera nyinvesteringar i verksamheten (Nordander, 2013). Företaget skriver i sin årsredovisning att de ser en konstant ökad efterfrågan på sina produkter och därför planerar nyinvesteringar i verksamheten (Torekows Lilla Chipsfabriks årsredovisning, 2011). Småskaliga leverantörer måste ofta hantera ekonomiska faktorer som reglerar verksamhetens förmåga till att uppnå högre hållbarhet (Sundkvist, Jansson & Larsson, 2001; Ilbery & Maye, 2005). Lakritsfabriken har däremot outsourcat sin produktion till en aktör som för tillfället kan sköta det effektivare än de själva. När deras lager behöver fyllas på producerar leverantören stora volymer under kort tid, vilket ofta motsvarar tre till fyra produktionsdagar per månad (Jørgensen, 2013).

Även om det finns en tydlig efterfrågan på hållbara produkter så förekommer det ekonomiska imperativ som låser in leverantörer i en försörjningskedja (Ilbery & Maye, 2005; Sundkvist, Jansson & Larsson, 2001). Såväl Kullabygdens Musteri, Torekows Lilla Chipsfabrik, Magnihill som Kiviks Musteri lyfter fram de problem som finns med att få in sina produkter hos exempelvis ICA (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Nordander, 2013). Benny Grönberg vid Kiviks Musteri uttryckte följande under intervjun:

Vi har slåtts för vårt varumärke, Kiviks Musteri, så vi kommer att slåss för det fortsatt också. /.../ Och om ni tänker på hur det ser ut på ICA så går vi mer och mer mot Ryssland. Alltså [ICA] vill ju gärna ha sitt eget varumärke överallt så att det finns kanske bara en produkt att välja på. (Grönberg, 2013)

Peter Carlsson vid Kullamust håller däremot inte helt och hållet med Benny Grönberg vid Kiviks Musteri:

ICA har ett annat... nu är ju jag på kundsidan alltså men ICA har ett annat förhållningssätt mot en liten producent. /.../ De är inte lika hårda bandage och inte lika tuffa prisförhandlingar som när Carlsberg möter ICA eller Spendrups eller någon som levererar för flera miljarder (Carlsson, 2013).

Lakritsfabriken, Kiviks Musteri och Magnihill utsätts samtliga till varierande grad för prispress från sina företagskunder (Almgren, 2013; Grönberg, 2013; Jørgensen, 2013). Men mot de egna leverantörerna strävar samtliga efter någon form av långsiktigt samarbete. Kiviks

Musteri har till exempel nyligen agerat som testplats för Tetra Pack då nya maskiner skulle prövas (Grönberg, 2013). Magnihill strävar efter att ha långsiktiga samarbeten med både sina leverantörer och företagskunder (Almgren, 2013) och Lakritsfabriken upplever det som att deras företagskunder inte betraktar deras produkter på samma sätt som de själva och deras slutkonsumenter gör (Jørgensen, 2013). Samtidigt som både Kullamust och Torekows Lilla Chipsfabrik kan leverera till i stort sett samma företagskunder utan att utsättas för samma prispress (Carlsson, 2013; Nordander, 2013). Fredrik Almgren menar att en allt för hög prispress får konsekvenser:

Dom sista två åren blir man allt mer frågande för all form av handel kan man säga. När man tittar på vår granne här borta bakom kullen som köper och begär certifikat och man begär papper på allting men först när dom gräver riktigt jäkla djupt så kan dom inte prestera papperna och där är det det där hästkött och där känner man att man... /.../ Innan kunde man säga att ja men vi har ju BRC certifikat /.../ Men det pappret har på något sätt fått... Nu i Kina kan man, vad jag förstå, bara köpa och beställa sen så skickar man papperna så är folk nöjda (Almgren, 2013).

Samtliga företag innehar någon form av livsmedelscertifiering men det är inte alla som ställer certifieringskrav på sina leverantörer (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jørgensen, 2013; Nordander, 2013;). Enligt forskare strävar företag ofta efter att skapa bättre samarbeten mellan sina organisationer genom att införa någon form av certifieringar (Nawrocka, Brorson & Lindhqvist, 2009; Prajogo, Tang & Kee-hung, 2012). Ökad spårbarhet är något som skulle underlätta för samtliga parter i försörjningskedjan att uppnå ökad hållbarhet, exempelvis genom ökad logistisk effektivitet eller ökad kvalitet. Något som kan ske genom nya investeringar (Manzini & Accorsi, 2013). Ofta är det ekonomiska imperativ som är avgörande för beslut om verksamhetens utveckling (Ilbery & Maye, 2005). Exempelvis menar Peter Carlsson vid Kullamust att:

Mindre tillverkare kan inte ha samma status på kvalitetssäkringar, alltså ISO-9000, ISO-14000, ISO-20000. Vi har inte råd att ha tre man anställda som bara sköter våra kvalitetssäkringssystem (Carlsson, 2013).

I det empiriska materialet kan det observeras ett direkt samband utifrån företagens nettoomsättning och personalstyrka (Kiviks Musteris årsredovisning, 2009; 2010; 2011; Magnihills årsredovisning, 2008; 2009; 2010; 2011; Kullabygdens Musteris årsredovisning, 2008; 2009; 2010; 2011; Torekows Lilla Chipsfabriks årsredovisning, 2011) till antalet

certifieringar de innehar (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013; Nordander, 2013). Det framstår som att de ekonomiska påbuden påverkar vilken möjlighet till spårbarhet som förekommer bland företagen. Grönberg (2013) framhöll att den mest omfattande spårbarheten bland Kiviks Musteris produkter förekommer på ett fåtal certifierade produkter som därav kunde betraktas som premium. I övrigt anser företagen att det optimala är att kunna vända sig till sin närmaste leverantör ifall det finns behov att spåra en produkt (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013; Nordander, 2013). Grönberg (2013) förtydligar att det enbart är det lagstadgade kravet.

Även om samtliga företag i studien ställer sina produkter eller sitt varumärke i centrum (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013; Nordander, 2013) skall livsmedelsproducenter ofta ha problem med bristfällig produktinformation i sin försörjningskedja, något som försvårar arbete med hållbarhet. Kunskap om en produkt upphör ofta när den lämnar producenten eftersom informationsdelning mellan olika leverantörer är bristfällig i samtliga led. Vilket kan bemötas med tillförsel av mer varierande kompetenser (Manzini & Accorsi, 2013). I studien framkom det att samtliga företag rekryterar kompetenser utifrån vilket behov de ansåg sig ha för tillfället (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013; Nordander, 2013). Däremot varierar strategin för personalförsörjning, exempelvis använde Kullamust ett bemanningsföretag för att gallra fram ett fåtal kandidater till en ledig post (Carlsson, 2013). Kiviks Musteri skriver i sin arbetsmiljöpolicy att motiverade och ansvarstagande medarbetare skapar en konkurrenskraftig verksamhet med en bra arbetsmiljö (Kiviks Musteris hemsida, 2013a).

Gemensamt för samtliga företag är att de på något sätt framhäver kvaliteten, produktionsplats eller liknande för att marknadsföra sina produkter (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013; Nordander, 2013). Kullabygdens Musteri kallar sin konsument för medveten (Carlsson, 2013) samtidigt som Lakritsfabriken menar att deras produkter är någonting utöver det vanliga (Jörgensen, 2013). Zailani et al (2012) skriver att det finns ett tydligt samband mellan hur hållbart ett företag och hur lönsamt det är. Konsumenter är benägna att betala mer för livsmedel som är lokalproducerade (Sundkvist, Jansson & Larsson, 2001) och konsumenter är villiga att betala mindre för produkter som inte är nischade som lokalproducerade eller hållbara (Greibitus, Lusk & Nayga, 2013). Peter Carlsson (2013)

vid Kullabygdens Musteri säger att deras produkter ligger i det övre prisläget med anledning av kvaliteten. Martin Jörgensen vid Lakritsfabriken i Ramlösa är inne på samma spår:

Vi har valt att ha premiumprodukter, någonting som är lite mer än det vanliga som finns. Vi tar bra betalt för den produkten vi gör, vi har förpackat det på ett bra sätt, ett snyggt sätt så att vi är nischade. Vi kör inte med priser, alltså prispressade produkter (Jörgensen, 2013).

Det som tagits upp i de ekonomiska aspekterna är bland annat att konsumenter efterfrågar produkter som kan beskrivas som antagligen hållbara eller lokalproducerade. Livsmedelsproducenterna utsätts för en prispress av sina företagskunder vilket medfört att ett behov av en effektiv produktion har presenterats. En illustration av konsumenternas krav på låga priser, och högkvalitativa produkter, har analyserats samt vilka effekter det får. Avslutningsvis undersöktes behovet av certifieringar, bland annat för att möjliggöra spårbarhet, och vilka följder det får för såväl konsument som företag.

4.2 Miljömässiga aspekter

I de miljömässiga aspekterna presenteras en analys för hur företagen arbetar för att minimera sin miljöpåverkan. Utöver det analyseras till vilken grad företagen är medvetna om sina miljöutsläpp och sin totala miljöpåverkan. Exempelvis lyfts spill och avfall i produktionen fram samt vilken betydelse det har för den totala miljöpåverkan. I analysen kan läsas om hur spill och avfall tas tillvara för att uppnå ökad energieffektivitet. Därefter behandlas företagens transporter och miljötank samt avslutningsvis analyseras företagens inställning till certifieringar.

Garnett (2011) menar att det globala matförsörjningssystemet är en betydelsefullt bidragande källa till de globala utsläppen. Merparten av utsläppen sker i produktionsfasen vilket delvis beror på att upp till 50 % av råvarorna blir till spill och avfall, något som har stor inverkan på miljön (Heningsson et al, 2004). Fredrik Almgren berättar att Magnihill har 30 – 50 % spill (Almgren, 2013) och Peter Carlsson berättar att Kullamust har cirka 40 % som blir till spill och avfall (Carlsson, 2013). Gemensamt för samtliga företag är att de inte kasserar några former varor utan nästintill allt spill och avfall återanvänds på ett flertal olika sätt (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013; Nordander, 2013). Exempelvis återförde Magnihill närmare 1000 ton spill och avfall till jordbruket (Magnihills årsredovisning, 2011) och de arbetar aktivt för uppnå en mer resurssnål produktion

(Magnihills miljöpolicy, 2008). För att minimera spill och avfall krävs en ökad grad av samarbete i försörjningskedjorna och en förutsättning är då att anställda har kunskapen som krävs för att fatta rätt beslut inom samarbetet (Wognum, 2011; Heningsson et al, 2004). I miljöpolicyen för Kiviks Musteri står det att personalen skall vara miljömedveten och utbildad i miljöfrågor (Kiviks Musteris hemsida, 2013a). Liknande syn gäller för ett flertal av de andra företagen (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Nordander, 2013). Mundler & Rumpus (2012) menar att lokala företag enbart kan konkurrera med större aktörer om de är energieffektiva. Torekows Lilla Chipsfabrik återvinner en del av sitt spill och avfall genom följande samarbete:

En kvinna som håller på att forska om att göra oljegrus av det så hon köper en del olja av oss. Det är ett Skanskaprojekt att man skulle ta väck asfalten. Det är ju vanlig olja i oljegrus på vägarna och då tittar man på alternativa /.../ och där skulle vår rapsolja kunna vara ett alternativ (Nordander, 2013).

Kullabygdens Musteri har ett samarbete med NSR⁴ som sköter deras avfallshantering (Carlsson, 2013) och på frågan vad Magnihill gör med spill och avfall svarar Fredrik Almgren (2013) att i princip allting går till djurfoder. Med andra ord samarbetar samtliga företag i studien med ett eller flera företag när det kommer till spill och avfall. Utöver samarbete med företag finns det andra sätt att minska på spill och avfall i produktionsfasen. Exempelvis genom införandet av ny teknik eller ny kunskap (Wognum, 2011; Heningsson et al, 2004). Ett exempel på det är olika certifieringssystem (läs mer på sida 28) eller biogasanläggningar. Såväl Magnihill som Kullabygdens Musteri funderar på att införa biogasanläggning (Almgren, 2013; Carlsson, 2013). Det finns ofta en diskrepans mellan den teknologi som är tillgänglig och den kunskap som finns om teknologin, det medför att teknologin inte alltid används på bästa sätt (Mahalik & Nambiar, 2010). I ägardirektiven för Kiviks Musteri står följande:

Kulturmiljön och närmiljön skall bevaras och utvecklas. Denna unika tillgång skall användas för att befästa vår marknadsposition och stötta varumärkesuppyggnaden (Levinsson & Åkesson, 2010).

---

⁴ NSR är ett kommunalt företag i nordvästra Skåne som arbetar med planering, insamling och behandling av material som skall återvinnas, exempelvis genom att skapa biogas (NSR:s hemsida, 2013).

Kiviks Musteri anser såväl i den interna miljöutredningen från 2012 som i intervjun med Grönberg att de koldioxidutsläpp som företaget genererar understiger den koldioxid som träden från närdodlingen konsumerar i sin fotosyntes (Grönberg, 2013; Kiviks Musteris miljöutredning, 2012). Grönberg (2013) menar att samtliga siffror i miljöutredningen kan företaget stå för eftersom utredningen enbart är baserad på mätbar data.

Garnett (2011) skriver att ny teknik i produktionsfasen, vilket ofta är positiv, kan medföra att fokus enbart blir på koldioxidutsläpp. Andra områden som behöver hänsyn är exempelvis biologisk mångfald, vattenanvändning och djurskydd. Lawesson (2013) skriver att Kiviks Musteri riskerar åtal efter att orenat processvatten släppts ut i Östersjön, en incident som musteriet själv upptäckte och anmälde. Ett annat företag som mottagit kritik är Magnihill där de boende skriver att 48 lastbilar per dag förvandlar Mörarp, där Magnihill ligger, till ett industriområde och påverkar därmed miljön negativt (Blomquist, 2012). Även i Magnihills miljörapport (2012) förekommer en notis om klagomål för de boenden. Majoriteten av företagen som intervjuats menar att de har någon form av påverkan på miljön men inget som är anmärkningsvärt (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Jörgensen, 2013; Nordander, 2013). Kiviks Musteri har en omfattande vattenanvändning i sina processer i vilka 30 % av vattnet tas tillvara, det är en klar förbättring jämfört med 2008 då mätningarna påbörjades. Kiviks Musteri är det enda företag som mäter andelen koldioxidutsläpp i närheten till sitt företag (Grönberg, 2013) medan de andra företagen inte har någon uppfattning om andelen utsläpp endera i närheten till företaget eller endera i försörjningskedjan. Inte heller ansåg sig något företag ha en större negativ inverkan på andra miljöfaktorer (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013; Nordander, 2013).

Godstransporter, primärt vägtransporter, utgör en stor del av försörjningskedjan och utsläppen från de transporter som görs är ett stort problem (Chapman, 2007). Andelen transporter ökar i en högre takt än bruttonationalprodukten (BNP) till vilken den är kopplad, och det finns ett behov att bryta både kopplingen och ökningen (Uherek et al, 2010). Olika sätt att komma till rätta med problemet är dels en beteendeförändring i samhället alternativt att samlasta och öka fyllnadsgraden i lastbilarna (Chapman, 2007). En del av företagen som intervjuats använder sig av egna transporter för småleveranser till företagskunder i kombination med att outsourca de större transportererna (Jörgensen, 2013; Nordander, 2013). Magnihill menar att de lägger det miljömässiga ansvaret utåt på transportören men att de internt själva arbetar med det exempelvis genom att inte köra halvfulla bilar från Europa till Magnihill (Almgren, 2013).

Martin Jörgensen menar att transportererna i sig inte är det stora problemet:

"/.../vi kan inte förändra transporter, vi kan göra dom bättre och det skall vi göra men vi kan inte sluta importera saker och ting från andra delar av världen bara för det inte är miljövänligt just nu. /.../ Hela vår värld bygger på att vi flyttar saker fram och tillbaka men vi ska se till att dessa sätten att flytta saker och ting blir så miljövänliga som möjligt att dom drivs av sol, vatten och vind /.../ (Jörgensen, 2013).

En beteendeförändring hos företag som mycket väl kan ha en positiv inverkan på miljömässiga aspekter är underlättandet av informationsutbyte såväl internt som genom hela försörjningskedjan (Canvari et al, 2010). Nawrocka, Brorson & Lindhqvist (2009) menar att ett informationsutbyte kan uppnås genom olika former av certifieringar. I dagsläget är det ingen av företagen som har en fullständig kontroll över hela försörjningskedjan. Exempelvis berättar Almgren (2013) att de litar på BRC-certifieringen⁵ utan att närmare kontrollera varje aktör, samma krav berättar Carlsson (2013) att Kullabygdens Musteri ställer på sina leverantörer. Torekows Lilla Chipsfabrik ställer däremot inte någon form av certifieringskrav på sina leverantörer (Nordander, 2013). Kiviks Musteri tillämpar enbart lagstadgade kravet ”/.../ ett steg bakåt och ett steg framåt. Vem har vi köpt det av och vem har vi sålt det till.” med undantag för särskilt miljömärkta produkter (Grönberg, 2013). Även om Almgren (2013) litar på certifieringar så framhäver han ändå att han är allt mer tveksam till om certifieringar verkligen följs, se sida 23 (Almgren, 2013).

Utöver en beteendeförändring hos företag är även en beteendeförändring hos konsumenter nödvändig. Vanhonacker et al (2013) menar att konsumenternas kunskap om livsmedels inverkan på miljön är bristfällig och att konsumenter konsekvent underskattar hur försörjningskedjor påverkar miljön. Företagen i studien anser i varierande utsträckning att deras successiva miljöarbete förmedlas till kunderna. Torekows Lilla Chipsfabrik och Kullamust anser att deras konsumenter vet om hur de arbetar med miljön (Nordander, 2013; Carlsson, 2013) medans Kiviks Musteri, Lakritsfabriken i Ramlösa och Magnihill inte tror eller inte fullt ut känner att de lyckas förmedla miljöarbetet till sina konsumenter (Almgren, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013).

---

⁵ British Retail Consortium (BRC) är ett globalt certifieringssystem som arbetar för att bland annat säkerställa leverantörers kvalitet, säkerhet och fungerar även som ett skydd mot konsumenter (BRC:s hemsida, 2013).

Även om konsumenters kunskap om miljöpåverkan i livsmedelsproduktion generellt är låg är många konsumenter villiga att betala mer för miljövänliga livsmedel, ju större tilltron är till miljömärkningen ju mer är de villiga att betala (Janssen & Hamm, 2012). Lakritsfabriken i Ramlösa använder sig inte av någon form av miljömärkningar för tillfället (Jørgensen, 2013), Torekows Lilla chipsfabrik har ingen miljömärkning och Kullamust använder sig av Svensk sigill⁶ (Carlsson, 2013). Gemensamt för de tre företagen är att samtliga anser att en miljömärkning inte har någon påverkan över försäljningen (Jørgensen, 2013; Carlsson, 2013). Magnihill som har cirka 20 % av volymen miljömärkt anser däremot att miljömärkningar har inverkan på konsumenternas inköp (Almgren, 2013). Kiviks Musteri har såväl KRAV-märkta som ekologiska produkter men denna andel står enbart för en liten och stundtals krympande andel av försäljningen (Grönberg, 2013).

Konsumenter upplever ofta att miljömärkningar är många till antalet och det är svårt att särskilja märkning från märkning, det i sin tur har medfört att miljömärkningarnas effektivitet har minskat (Eden, Bear & Walker, 2008). Miljömärkningarnas relevans kan problematiseras av att exempelvis Andersson (2012) skriver att Lakritsfabriken i Ramlösa marknadsfört sina produkter som ekologiska utan att ha tillstånd för det. De är något som Lakritsfabrikens VD anser borde vara tillåtet då råvarorna uppfyller samtliga formella krav för märkningen förutom att leverantörerna inte är certifierade (Jørgensen, 2013). Grönberg (2013) berättar att Kiviks Musteri fått backning om en KRAV märkt produkt som sålts utan att leva upp till kraven för att vara KRAV-märkt på grund av leverantörens okunskap om vilka krav som ställs på dem. Såväl Jørgensen (2013) som Grönberg (2013) menar att processen för att vara certifierade är omfattande. Anledningen till att miljömärkningar har minskat effekt, ska bero på att företag försöker tillgodoräkna sig miljöcertifieringar och miljömärkningars fördelar (Renard, 2005), dock utan att nödvändigtvis ansluta sig till de mest strikta certifieringarna och därmed införskaffa sig ökade kostnader (Renard, 2005).

Konsumenternas villighet att betala mer för en produkt ökar om produkten framställs som miljövänlig eller lokalproducerad (Grebitus, Lusk & Nayga, 2013; Sundkvist, Jansson & Larsson, 2001). Däremot anser Carlsson (2013) vid Kullamust att det finns en problematik med uttrycket lokalproducerat eftersom det inte finns en tydlig definition av vad

---

⁶ Svensk Sigill är en certifiering, utförd av oberoende part, som säkerställer god djurhantering, god miljöhänsyn och en god livsmedelskvalitet (Svensk Sigills hemsida, 2013).

lokalproducerat är för någonting. Jörgensen (2013) är inne på samma spår och menar att det är svårt att se till enbart lokalproducerat, han utvecklar resonemanget med att på 1600- och 1700-talet var lokalproducerat närliggande byn, idag menar han att lokalproducerat mycket väl kan vara Skåne, Sverige och i framtiden kan lokalproducerat mycket väl vara planeten (Jörgensen, 2013).

Däremot försöker såväl Magnihill, Torekows Lilla Chipsfabrik och Kiviks Musteri att förknippas med lokalproducerat. Exempelvis skriver Torekows Lilla Chipsfabrik på sin hemsida att deras chips förmodligen är Sveriges mest lokalproducerade (Bjäre hembygds hemsida, 2013). Benny Grönberg (2013) berättar i intervjun att Kiviks Musteri försöker förknippas med lokalproducerat från Österlen även om enbart ett fåtal procent av råvarorna härstammar från Österlen. Göran Nordander utvecklar ett liknande resonemang under intervjun där han menar att chipsen marknadsförs som Sveriges mest lokalproducerade och att alla ingredienser kommer från Sverige. Däremot tror han själv inte att alla ingredienser, främst kryddorna, kommer från Sverige (Nordander, 2013).

I de miljömässiga aspekterna har konsumenternas efterfrågan på distinkta produkter presenterats och är något som företagen i studien försöker ta hänsyn till. Bland annat genom skapandet av unika produkter. Skapandet av vad som upplevs som unikt med produkterna sker både i produktionsprocessen men också i kringliggande processer. Forskningsfrontens åsikter har redovisats och därefter kontrasterats med de olika företagens synpunkter utifrån en rad olika miljömässiga perspektiv. Exempelvis har transporter, spill och avfall, produktionseffektivitet analyserats för att skillnaderna mellan akademien och företagets uppfattning skulle träda fram.

4.3 Sociala aspekter

I de sociala aspekterna analyseras företagets uppfattning om verksamheternas påverkan på individer med någon form av koppling till företaget. Exempelvis analyseras importverksamhet och den uppfattning företag har om bland annat arbetet i utvecklingsländer med hjälp av teorier. Företagets kunskap om migrantarbetare i Skandinavien analyseras med de teorier som finns tillgängliga. Avslutningsvis redogörs företagets relationer till konsumenter, underleverantörer och hur myndigheter kan påverka företag och intressenter.

Personal som arbetar i utvecklingsländer är ofta utbildad och utsätts ideligen för risker som är okända för dem (Takala, 2005 i Baram, 2009) vilket kan leda till såväl skador som dödsolyckor (Baram, 2009). Av de företag som intervjuats är det åtminstone tre som har någon form av import av livsmedel som de inte anser sig ha 100 % kontroll över (Almgren, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013). Exempelvis har Lakritsfabriken inte besökt den fabrik, belägen i Iran, som de via en grossist köper lakritsroten ifrån (Jörgensen, 2013). Martin Jörgensen berättar att lakritsfabriken gärna vill besöka leverantören i Iran men de är osäkra på grund av säkerhetsskäl (Jörgensen, 2013). Utöver Lakritsfabriken har även Kiviks Musteri import av livsmedel där de inte fullt ut känner till under vilka arbetsförhållanden som produktionen sker (Grönberg, 2013) däremot skriver de i sin sociala policy att varken barnarbete, tvångsarbete eller diskriminering ska förekomma (Kiviks Musteris hemsida, 2013d). Forskningsfronten menar att produktion i fattiga länder tenderar att skada arbetare och förorena såväl vattendrag som dricksvattnet (Baram, 2009). Exempelvis säger Benny Grönberg vid Kiviks Musteri följande om arbetsförhållanden inom deras försörjningskedja:

Vi försöker att vara rätt så pålästa på inköpssidan, /.../ men sedan är det så här att vi har en social policy där vi skrivit att, vår företagsledning har skrivit att vi vill inte ha barnarbete /.../. Jag känner nog att det är det område som vi har minst koll på (Grönberg, 2013).

Fredrik Almgren vid Magnihill är inne på en liknande linje om arbetsförhållanden när han, utöver problematiken om certifieringar på sida 23, menar att företagen själva snart kommer behöva åka ut och kontrollera hur det ser ut på produktionsenheterna. Något som kommer falla på sin egen orimlighet (Almgren, 2013). I den egna verksamheten ansåg samtliga företag att de sociala aspekterna kunde betraktas som tillfredsställda (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013; Nordander, 2013). Det kan exemplifieras med deras personalförsörjning. De företag som intervjuats letar efter engagerad personal när de skall nyanställa. Utöver det är merparten av personalen anställd direkt med ett fåtal undantag och en viss del av personalen kan betraktas som lokalinvånare (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013; Nordander, 2013). Samtliga företag tillämpar tillsvidareanställning i stor utsträckning sin verksamhet, med undantag för Torekows Lilla Chipsfabrik. Det beror på att de inte anser det vara ekonomiskt motiverat utifrån den försäljningsvolym företaget har (Nordander, 2013). Det finns ett samband mellan hållbarhet och problemlösning vilket innebär att företag borde vända sig till lokalinvånarna för lösning av såväl lokala och som globala hållbarhetsproblem (Connelly, Markey &

Roseland, 2011). Som exempel kan framföras att Kiviks Musteri samarbetar med bönder i sin direkta närhet för att ta hand om spill och avfall från produktionen, som används till jordförbättring, samt för att omhänderta processvattnet som av bönderna används till för att bevattna odlingar (Grönberg, 2013).

En annan tendens som uppmärksammas på senare år är andelen migrantarbetare som förflyttar sig från olika delar av världen för att kunna arbeta under förhållanden som är bättre än i hemlandet (Rye & Andrzejewska, 2010). Ett företag som använder sig av timanställda migrantarbetare är Torekows Lilla Chipsfabrik, som har migrantarbetare i såväl produktionen som under sommaren (Nordander, 2013). De fördelar som finns med migrantarbetare är att de ofta bidrar med tillväxt och utveckling till industrialiserade länder samtidigt som de ofta bidrar med ny kunskap till såväl länder som arbetsplatser (European Agency for Safety and Health at work, 2013). Göran Nordander berättar mer ingående hur såväl Torekows Lilla Chipsfabrik som potatisodlarna som levererar till fabriken anställer migrantarbetare:

./.../ Ja jag menar vi har ett gäng tjejer från Polen och någon kille från Polen som varit här i sju åtta år i rad. De kommer upp och jobbar på sommaren. Och överallt är ./.../ det liksom polacker, litauer, vitryssar över allt ./.../ Vi har bara vita löner, vi har alltid haft vita löner och det är sociala avgifter, det är fullständig kontroll, allting sker korrekt här ute och så tror jag dom flesta jobbar här (Nordander, 2013).

Även om Torekows Lilla Chipsfabrik anser att de och deras underleverantörer behandlar migrantarbetare på ett korrekt sätt (Nordander, 2013) förekommer det att migrantarbetare utnyttjas inom skandinavisk livsmedelsproduktion (Rye & Andrzejewska, 2010). Arbetsgivares behov av billig arbetskraft tillgodoses av migrantarbetare som ofta är okunniga om sina rättigheter och ofta uppvisar lojalitet mot arbetsgivaren på grund av verksamhetens småskaliga karaktär. Exempelvis framför Nordander (2013) att det är samma familjer som kommer tillbaka varje år för att säsongsarbeta för deras leverantörer. Det kan sättas i relation till vilken påverkan Rye & Andrzejewska (2010) hävdar att denna lojalitet och okunskap har på de faktiska förhållandena i den dagliga verksamheten. Exempelvis att de formella och ofta lagstadgade avtalen ignoreras av de inblandade parterna för att det, beroende på situationen, anses passa samtliga parter bättre alternativt den part som är starkast i relationen. Nordander (2013) är däremot tydlig under intervjun att Torekows Lilla Chipsfabrik följer samtliga lagstadgade regler. En jämförelse kan göras med Kiviks Musteri, vars representant Benny Grönberg framför att de inte har önskvärd koll på under vilka arbetsförhållanden som deras

utländska underleverantörer producerar deras råvaror (Grönberg, 2013). Kiviks Musteri har en tydlig social policy på att rättvisa och etiskt korrekta arbetsförhållanden ska gälla hos deras underleverantörer (Kiviks Musteris hemsida, 2013d). Men Grönberg framförde under intervjun att de saknar de ekonomiska resurserna att verifiera de faktiska förhållandena hos underleverantörerna. Istället är de tvungna att förlita sig på underleverantörernas certifieringar (Grönberg, 2013).

För konsumenter har geografisk märkning med exempelvis närproducerat eller lokalproducerat blivit en kvalitetsgaranti (Warner, 2007). Som skrivits på sida 30 marknadsför samtliga företag sina produkter, på något sätt, som producerade i Skåne (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013; Nordander, 2013). Exempelvis berättar Grönberg (2013) att lokalproducerat är en viktig del i marknadsföringen för Kiviks Musteri och Nordander (2013) menar att Torekows Lilla Chipsfabrik tydligt försöker förknippa sina chips med Bjärehalvön. Genom att förknippa en produkt med en specifik plats motverkas ofta kritik från konsumenter (Warner, 2007). Det kan göras på ett flertal olika sätt exempelvis genom certifieringar som ofta ses som ett bevis för att en produkt är bra (Renard, 2005). På Kiviks Musteris hemsida har företaget bifogat ett flertal olika dokument som styrker de certifieringar företaget har (Kiviks Musteris hemsida (2013a; 2013f) samma sak har såväl Kullabygdens Musteri (Kullabygdens Musteris hemsida, 2013a) som Magnihill (Magnihills hemsida, 2013e) också gjort.

Konsumenter har ofta subjektiva tankar kring hur livsmedel skall produceras och vad som är lämpligt kontrast vad som inte är lämpligt. Till exempel livsmedelsproduktionen i Asien (Krystallis et al, 2012) eller fisket utav jätteräkor i Asien (Bush & Oosterveer, 2007) där den gemensamma nämnaren varit att engagerade konsumenter fått till förändringar. När oegentligheter löpande upptäcks i livsmedelsproduktion eller någonstans i försörjningskedjan påverkar det konsumenternas åsikter kring hur livsmedelsproduktion egentligen borde utformas (Krystallis et al, 2012). Magnihill skriver följande i sin *Policy för modern genteknologi* om konsumenters negativa inställning till genmodifierat livsmedel:

Magnihill har en restriktiv policy omkring användningen av modern genteknologi i produktion av livsmedel på grund av att en tydlig majoritet av konsumenter på våra huvudmarknader inte accepterar användningen av genetiskt modifierad råvara (Magnihills policy för modern genteknologi, 2013).

Fredrik Almgren vid Magnihill utvecklar ett intressant tankesätt under intervjun:

Nu är jag inte någon Facebookare själv men transparensen i samhället ökar ju hela tiden och det funkar liksom inte att ha något du kan sopa under mattan. Man ska inte tro att man ska komma undan med det utan det gäller fannemej att ha rent mjöl i påsen hela vägen. Så är det (Almgren, 2013).

Som tidigare beskrivits (se sida 11 och 22) har försörjningskedjan inverkan på en rad olika faktorer för ett företag. En faktor som valet av försörjningskedja påverkar är kvaliteten på produkterna som ett företag förädlar (Spence & Rinaldi, 2012). Martin Jörgensen berättar att han valde Iran på grund av deras kvalitet på lakritsroten (Jörgensen, 2013) och på exempelvis Bjäre hembygds hemsida (2013) skriver Torekows Lilla Chipsfabrik om Sveriges godaste potatis. Det kvalitetsfokus som finns har medfört att livsmedelsproducenter är väl medvetna om vikten av en bra relation till såväl sina företagskunder som leverantörer (Spence & Rinaldi, 2012). Exempelvis berättar Fredrik Almgren att leverantörer utomlands värdesätter betalning i tid och att det i sin tur medför att leverantörerna skickar bra produkter i tid (Almgren, 2013). Carlsson (2013), Grönberg (2013) och Almgren (2013) framhåller samtliga att deras leverantörer till övervägande del prioriterar de ekonomiska aspekterna i relationen.

Såväl myndigheter som Europeiska unionen (EU) ger statligt stöd till företag. Stöd från myndigheter ges för att skapa och motivera en långsiktig hållbar utveckling (Shucksmith & Rønningen, 2011; Copus & Crabtree, 1996). Magnihill, Torekows Lilla Chipsfabrik och Kullabygdens Musteri har samtliga mottagit någon form av stöd från myndigheter (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Nordander, 2013). De stöd som mottagits har varierat i form men ett exempel på ekonomiskt stöd är investeringsstöd (Carlsson, 2013). Europeiska Unionen har även ändrat sin policy kring livsmedel från att förr ha varit produktion av livsmedel till att nu formuleras som bevarande av livsmedel (Spence & Rinaldi, 2012). Med andra ord är det en fråga om myndigheters inblandning för att uppnå ökad hållbarhet (Shucksmith & Rønningen, 2011; Copus & Crabtree, 1996). För att företagen skall uppnå myndigheternas syfte med det statliga stödet strävar myndigheterna ofta efter att mobilisera de intressenter som finns på lokal nivå (Wilson, 2004). Även om Kiviks Musteri inte mottagit någon form av stöd från myndigheter, skriver ägarna i ägardirektiv att företaget skall drivas med en långsiktig lönsamhetstillväxt och att vid möten, såväl internt och externt, skall kontakten präglas av den kvalitet som medför att Kiviks Musteri ses som ett omsorgsfullt och kvalitetsmedvetet företag även i framtiden (Levinsson & Åkesson, 2010). Denna långsiktighet kan relateras till vad som

är myndigheternas avsikt med att företag skall uppnå med sitt hållbarhetsarbete både inom företaget men också inom försörjningskedjan (Spence & Rinaldi, 2012).

I de sociala aspekterna har arbetsförhållanden i utvecklingsländer och den relation som företagen har till sina leverantörer analyserat. Den spårbarhet som finns hos företagen har presenterat och har ställts i relation till forskningsfronten. Även konsumenternas värderingsstyrda åsikter har analyserats. Avslutningsvis undersöktes vikten av relationer till såväl företagskunder och leverantörer samt även på vilket sätt myndigheter kan påverka företag har presenterats, något som ställdes i relation till det stöd en del av företagen fått.

4.4 Företagens syn på hållbarhetsbegreppets tillämpning

I Företagens egen syn på hållbarhetsbegreppets tillämpning analyseras den bild som företagen själva ger av hur de arbetar med hållbarhet utifrån den tillgängliga forskning som finns om hållbarhetsbegreppets tillämpning; FNs definition och *The Triple Bottom Line*. Precis som skrivits i inledningen på sida 2 är utgångspunkten i arbetet att undersöka hur företag arbetar och ser på hållbarhet samt undersöka om där finns en skillnad. Om där finns en skillnad är syftet att undersöka vad det är för skillnad gentemot forskningsfronten som förekommer. På sida 35, 36 och 37 analyseras således om det finns en diskrepans.

FN:s definition av hållbarhet, som är den vanligaste definitionen av hållbar utveckling (Dao, Langella & Carbo, 2011; White, 2013), är svår att applicera i verkligheten (Carter & Rogers, 2008). Enligt teorin anser 75 % av företagsledarna att deras företag aktivt arbetar med hållbarhet och att hållbarhet är en viktig nyckel för en lyckad verksamhet (Mirvis, Googins & Kinnicutt, 2010). Exempelvis menar Nordander (2013) att deras verksamhet är bättre än Förenta Nationernas (FNs) definition och de andra företagen menar att de är lika bra som FN:s definition (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensson, 2013). I det empiriska materialet framgår det att representanterna för Kullabygdens Musteri, Lakritsfabriken och Torekows Lilla Chipsfabrik betraktar sin verksamhet som hållbar (Carlsson, 2013; Jörgensson, 2013; Nordander, 2013). Även om en stor del av företagsledarna säger att de arbetar med hållbarhet, och försöker tillämpa begreppet (Spence & Rinaldi, 2012), har undersökningar senare visat att det faktiska antalet företag som arbetar med hållbarhet inte överstiger 50 %.

Enligt Gimenez, Sierra & Rodon (2012) samt Dao, Langella & Carbo (2011) är konceptet *Triple Bottom Line* en vedertagen modell för att belysa och ta hänsyn till samtliga tre aspekter i hållbarhetsbegreppet. Kiviks Musteri anser att de har en god uppfattning om vad hållbarhet innebär men att de prioriterar ekonomi och miljö i sin verksamhet över de sociala aspekterna (Grönberg, 2013). Deras svårighet i tillämpningen ligger i bristande kunskap om de sociala förhållandena som råder hos deras utländska råvaruleverantörer. Vid respektive intervju ombads samtliga intervjupersoner att reflektera över hur deras verksamhet förhåller sig till den modell som redovisades på sida 19 av Dao, Langella & Carbo (2011). Grönberg (2013) uttryckte en skarpt ogillande mot modellen då han ansåg att det inte går att uppnå optimal prestation i varje enskild aspekt samtidigt. Han framförde istället staplar som ett alternativ eftersom de möjliggör optimal prestation. Med hjälp av handritade staplar illustrerade han verksamhetens positionering inom samtliga tre aspekter, där han bland annat tydligt uppvisade verksamhetens bristande uppfattning om de sociala förhållandena hos underleverantörerna (Grönberg, 2013).

Även Carlsson (2013) uttryckte skepticism mot *The Triple Bottom Line*, som främst baserades på egen erfarenhet om avyttring av avfall. Som exempel berättade han att företaget, utifrån modellen, skiftar i hållbarhet allt eftersom pengaströmmen ändras. Carlsson (2013) illustrerade med att berätta att de förut fick betala för att få spill och avfall hämtat, nu får de betalt av samma företag när de gör sig av med samma spill och avfall. Carlsson (2013) menar däremot att Kullabygdens Musteri inte prioriterar någon aspekt på bekostnad av de övriga. Även det kan relateras till Mirvis, Googins & Kinnicutt (2010) som hävdar att majoriteten av företagsledare anser att deras verksamhet arbetar med hållbarhet.

Lakritsfabriken anser däremot att en prioritering av ekonomin före de övriga aspekterna är nödvändigt för att möjliggöra verksamhetens fortsatta existens (Jørgensen, 2013), samt att deras verksamhet ur miljösynpunkt är god eftersom råvarorna i princip ska kunna betraktas som ekologiska. Martin Jørgensen utvecklar sitt resonemang:

Dom ekonomiska [aspekterna] styr för att vi skall kunna arbeta med dom andra två [aspekterna]. Det är den enda vägen alltså för jobbar du bara med [miljömässiga och sociala aspekter] så får du ingen... Då har du ingen verksamhet. En bra ekonomi gör att du kan jobba med dom andra två [aspekterna] (Jørgensen, 2013).

Almgren (2013) för ett liknande resonemang då även han anser att Magnihill främst måste prioritera ekonomin, det motiveras med att ekonomin är grunden för allting. Vidare menar han att det annars varierar över tid vilka aspekter som prioriteras. Till det kan tillföras att både Jørgensen (2013) och Almgren (2013) placerade sin verksamhet som hållbar men att den sociala aspekten inte var lika prioriterad som de övriga två. I grunden handlar hållbarhetsbegreppet om att företag likställer de miljömässiga och sociala aspekterna med den ekonomiska aspekten, vilken normalt genomsyrar ett företag. På så sätt skapas ett hållbart företag (Elkington, 1994;1999). Det som däremot är bra för ett individuellt företag eller person är inte alltid bra för det vida kollektivet (Vallance, Perkins & Dixon, 2011).

Det finns idag två motpoler inom teorin till hur livsmedelsproduktion borde bedrivas. Den ena sidan anser att det skall finnas en renodlad ekonomisk aspekt och den andra sidan anser att där skall finnas en renodlad humanistisk aspekt (Rivera-Ferre, 2012). Den första aspekten innebär att ju mer den ekonomiska omsättningen i ett område ökar, ju mer ökar välfärden. Den andra aspekten innebär att livsmedelsproduktionens primära mål är att främja hälsosamt livsmedel genom ett jämställt system där böndernas kunskap erkänns (Rivera-Ferre, 2012). För att en verksamhet skall fungera och vara hållbar menar nästan samtliga intervjupersoner att den ekonomiska aspekten utgöra grunden för verksamheten. Saknar ett företag en stabil ekonomi är det inte möjligt att göra satsningar på miljömässiga eller sociala aspekter. Utöver det erkänner företagen den kompetens som bönderna och leverantörerna besitter (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jørgensen, 2013).

Företagens syn på den egna tillämpningen av hållbarhetsarbetet har analyserats utifrån dels Förenta Nationernas definition av hållbar utveckling och dels utifrån *The Triple Bottom Line*. Respondenternas syn på forskningsfronten har presenterats och även på vilket sätt de anser att deras verksamheter skiljer sig från teorierna har analyserats. Därefter analyserades vilka aspekter som påverkar mest respektive minst hos producerande livsmedelsföretag i Skåne. Avslutningsvis analyserades vilken sida av de två motpolerna företagen i studien inriktar sig på; i detta fall en ekonomisk aspekt med ett erkännande av kunskapen hos såväl leverantörer som bönder.

5. Diskussion och slutsatser

Diskussion och slutsatser är, precis som övriga arbetet, uppbyggt utifrån de tre aspekterna av hållbarhetsbegreppet vilka sedermera följs upp av ett tillämpningskapitel. Under varje aspekt förs cirka en sida diskussion kring de skillnader och likheter som förekommer mellan forskningsfrontens teorier samt den bild som producerande livsmedelsföretag ger av sitt hållbarhetsarbete. På sida 43-44 avslutas diskussion och slutsatser med fyra tabeller som summerar de generella skillnader och likheter som finns mellan teori och praktik.

5.1 Ekonomiska aspekter

Till en början finns det en överensstämmelse mellan teorierna om vad konsumenter efterfrågar och vad företagen strävar efter att leverera. Både teoretikerna och praktikerna anser att produkterna ska upplevas som unika och samtliga företag har kapacitet att öka produktionen för att försörja ett större område (Sundkvist, Jansson & Larsson, 2001; Janssen & Hamm, 2012; Grebitus, Lusk & Nayga, 2013; Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Företagens relation till sina företagskunder beror dels på unikheten i produkterna och dels på företagets storlek vilket tydligt visas av den prispress de utsätts för. Exempelvis anser de mindre aktörerna att de utsätts för mindre prispress jämfört med de större aktörerna som anser att de utsätts för en större prispress (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Med andra ord är prispressen en nyansering av forskningsfronten bild då de ekonomiska påbuden inte är applicerbara i samma utsträckning på små livsmedelsföretag med unika produkter som de är på större livsmedelsföretag. Vidare framstår det som att de ekonomiska påbuden sträcker sig till vilken spårbarhet som företaget kan tillämpa i sin verksamhet (Eden, Bear & Walker, 2008; Renard, 2005; Prajogo, Tang & Kee-hung, 2012).

En tydlig diskrepans mellan forskningsfronten och näringslivet är forskarnas syn på behovet av en effektiv produktion och stordriftsfördelar (Heller & Keloeian, 2003). Den generella bild som företagen ger är att det snarare är företagets befintliga strategi som bestämmer till vilken grad de strävar efter att uppnå effektivitet i produktionen (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Eftersom enbart Kiviks Musteri strävade efter stordriftsfördelar medan de mindre bolagen (Carlsson, 2013), tillsammans med

Magnihill (Almgren, 2013), inte hade samma mål kan slutsatsen således göras, tillsammans med utgångspunkten i föregående stycke, att företag inte nödvändigtvis upplever en press på stordriftsfördelar i den utsträckning som teorierna gör gällande.

En tredje och fjärde diskrepans respektive korrelation mellan forskning och näringsliv behandlar certifieringar. Korrelationen är att teorin gör gällande att certifieringar har en stor inverkan på hur samarbeten mellan företagen i försörjningskedjan utvecklas (Eden, Bear & Walker, 2008; Renard, 2005; Prajogo, Tang & Kee-hung, 2012), bland annat används de för att standardisera processerna som kopplar företagen till varandra. Det är en bild som även flertalet företag speglar (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Differensen mellan forskningsfronten och företagets syn ligger främst vid vilken vikt och tilltro som ställs på certifieringar. Företagens representanter menade att certifieringar är en bra metod för att säkerställa att leverantörer sköter sig (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013). Däremot finns det blandad tilltro, och oro, huruvida certifieringarna faktiskt följs fullt ut av leverantörerna. Den akademiska synen på certifieringar utgår från att företag följer de certifieringar som de har men att kvaliteten på dem kan variera (Eden, Bear & Walker, 2008; Renard, 2005; Prajogo, Tang & Kee-hung, 2012). Således är slutsatserna två vid certifiering; 1) Såväl teorier som företagen är eniga om att certifieringar är ett bra sätt att standardisera och utveckla försörjningskedjan. 2) Teorier och forskare skiljer sig till viss del åt i tilltron till certifieringssystem i hållbarhetsbegreppet, det beror primärt på att de teorier som presenterats i teorikapitlet hyser stor tilltro till certifieringar medan en del av företagen uttrycker en viss oro kring utvecklingen.

5.2 Miljömässiga aspekter

Även under de miljömässiga aspekterna förekommer det såväl korrelationer som diskrepanser mellan forskningsfrontens teorier och den praktik som näringslivet upplever. Till en början stämmer forskningsfrontens och företagets uppfattning om spill och avfall överens (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Heningsson et al, 2004; Nordander, 2013). Såväl forskningsfronten som näringslivet har utarbetat konkreta åtgärder för att minska såväl spill och avfall (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Heningsson et al, 2004; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Exempelvis säljer Kullamust sitt spill och avfall till NSR samtidigt som teorier förespråkar samarbete i försörjningskedjan (Carlsson, 2013; Wognum et al, 2011; Heningsson et al, 2004). Således kan slutsatsen göras att forskningsfrontens teorier och producerande livsmedelsföretags praktik stämmer väl överens med varandra.

Det förekommer en diskrepans i vilken omfattning företagen uppfattar att de påverkar miljön jämfört med vad forskningsfronten framför är viktigt att ta hänsyn till. Forskningsfronten menar att företag skall ha koll på samtliga miljöutsläpp som sker (Garnett, 2011) och Kiviks Musteri framstår som något av en idealbild på grund av deras medvetenhet om hur mycket utsläpp den egna verksamheten släpper ut, miljöutredningen är ett exempel på det (Grönberg, 2013; Kiviks Musteris miljöutredning, 2012). Ingen representant för de övriga företagen visste endera hur mycket utsläpp som skedde eller endera hur de exakt påverkade miljön (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Därmed blir slutsatsen att större producerande livsmedelsföretag kan vara medvetna om de utsläpp som sker, vilket skulle stämma överens med forskningsfrontens teorier. Däremot är mindre lokalproducerande verksamheter inte medvetna om de utsläpp som sker vilket är en direkt diskrepans med vad forskningsfronten förespråkar inom området. Företagens arbete med att minimera utsläpp från transporter stämmer i stort sett överens med teorin; en begränsad möjlighet till beteendeförändring förekommer. Exempelvis samlastning (Canvari et al, 2010; Chapman, 2007; Uherek et al, 2010; Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013; Nordander, 2013)

Det förekommer svaga likheter och skillnader mellan forskningsfrontens bild på vad som kan åstadkommas med olika certifieringar och den bild som livsmedelsföretag ger av certifieringar. Exempelvis menar forskningsfronten att certifieringar är ett bra sätt att samarbeta mellan företag i en försörjningskedja och att spårbarheten tenderar att öka i kedjan (Eden, Bear & Walker, 2008; Renard, 2005; Prajogo, Tang & Kee-hung, 2012). Däremot tenderar livsmedelsföretagen att ge ett varningens finger till att certifieringar inte alltid är pålitliga rent spårbarhetsmässigt (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013). Det i kombination med att konsumenter, enligt forskare, tenderar att misstro certifieringar gör att ingen tydlig slutsats kan göras kring skillnader eller likheter om certifieringar (Eden, Bear & Walker, 2008). Den som kan uppmärksammas är att livsmedelsföretagen anser att de lyckas förmedla en uppfattning till konsumenterna om hur de arbetar med miljön (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Det genom att bland annat marknadsföra sig, eller låta sig förknippas, med en viss geografisk position eller någon form av certifiering. Företagen är däremot öppna med att samtliga av deras råvaror inte alltid kommer från den geografiska positionen de vill förknippas med (Almgren, 2013; Grönberg, 2013; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Forskningsfrontens uppfattning är att konsumenterna efterfrågar produkter som är

miljövänliga eller lokalt producerade (Sundkvist, Jansson & Larsson, 2001; Janssen & Hamm, 2012; Grebitus, Lusk & Nayga, 2013). Således kan slutsatsen göras att om konsumenterna ser företagens produkter som lokalproducerade eller unika på annat sätt och ändå inte köper produkterna förekommer en tydlig diskrepans mellan teori och livsmedelsföretagens bild.

5.3 Sociala aspekter

Under de sociala aspekterna finns det en korrelation mellan hur livsmedelsföretag och forskningsfronten diskuterar kring arbetsförhållanden i andra länder (Baram, 2009; Almgren, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013); det förekommer en tydlig oro över hur arbetsförhållandena kan se ut hos de utländska leverantörerna. Exempelvis menar forskare att arbetare kan skadas eller dö på sina arbetsplatser (Baram, 2009) vilket kan sägas stämma överens med att företag uttrycker en oro om att de, även med certifikat, inte vet hur situationen verkligen ser ut hos leverantörerna (Almgren, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013). Den första slutsatsen som kan göras att det finns en samstämmighet om att arbetsförhållandena rent allmänt kan vara oacceptabla.

När det däremot kommer till arbetsförhållanden inom Sveriges gränser skiljer sig företagens och akademins bild åt kring hur det verkligen ser ut på producerande enheter. Forskningsfronten uttrycker två tydliga uppfattningar (Rye & Andrzejewska, 2010); 1) Migrantarbetare kan bidra med lojal och villig arbetskraft men 2), migrantarbetare tenderar att utnyttjas på grund av den kunskapsasymmetri som uppkommer. Ett av livsmedelsföretagen anser att migrantarbetarna är lojala och att samtliga regler och lagar följs av såväl företag som företagets leverantörer (Nordander, 2013). Således kan slutsatsen göras att producerande livsmedelsföretags bild, av direkt anställda migrantarbetare, är att migrantarbetare inte utnyttjas utan snarare är lojala och värdefulla medarbetare. För den egna personalen i övrigt försöker företagen forma dem till motiverade och ansvarstagande individer som besitter den rätta kompetensen (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Jörgensen, 2013). Helt i enighet med teorin (Manzini & Accorsi, 2013).

Såväl forskningsfrontens teorier som livsmedelsföretagens syn på ett behov av långsiktighet stämmer överens. Exempelvis synliggörs det utav den långsiktighet och utvecklingspotential som samtliga företag ser (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Bland annat har ett flertal av företagen mottagit någon form stöd från myndigheter, exempelvis till nyinvesteringar (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Nordander,

2013). Forskningsfronten menar att diverse stöd från myndigheter är ett sätt att såväl utveckla långsiktighet som att påverka intressenter på en geografisk position. Således kan slutsatsen göras att det finns en direkt korrelation mellan de livsmedelsföretag som intervjuats och forskningsfrontens teorier om långsiktighet. Det finns även en direkt korrelation mellan teorier om myndigheters inblandning och den inblandning som livsmedelsföretagen upplevt.

5.4 Hållbarhetsbegreppets tillämpning

Samtliga livsmedelsproducenter i studien lyfte fram en bild där de nästan uteslutande beskrev en prioritering kring de ekonomiska aspekterna vilket tätt följdes utav de miljömässiga aspekterna (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Flertalet av representanterna uttryckte osäkerhet rörande de sociala aspekterna vilket främst grundade sig i att de helt enkelt inte visste hur det såg ut hos leverantörerna (Almgren, 2013; Grönberg, 2013). Forskningsfronten menar att för att ett företag skall vara hållbart skall det prioritera samtliga aspekter lika utifrån *The Triple Bottom Line* (Gimenez, Sierra & Rodon, 2012; Dao, Langella & Carbo, 2011; Elkington, 1994;1999). Slutsatsen kan således göra att det förekommer en diskrepans mellan forskningsfrontens *Triple Bottom Line* och den praktiska bild som företagen ger. Ingen slutsats kan däremot göras kring huruvida företagen är hållbara eller inte då det är författarnas absolut tydligaste ståndpunkt att en sådan avvägning inte kan ske med tillgänglig data. Det kan spekuleras om diskrepansen mellan företagets kategorisering av den egna verksamheten som hållbar respektive deras osäkerhet rörande de sociala aspekterna kan bero på hållbarhetsbegreppet är allt för diffust formulerad eller om det beror på andra faktorer.

Under hållbarhetsbegreppets tillämpning fanns det en tydlig korrelation mellan företagets uppfattning om deras hållbarhet och vad teorin anser att den skulle vara; nämligen att majoriteten skulle uppfatta sig som hållbara (Mirivis, Googins & Kinnicutt, 2010; Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Flera av livsmedelsproducenterna valde även att framföra kritik mot forskningsfrontens teorier, specifikt *The Triple Bottom Line*, då de menade att det inte är applicerbart i verkligheten (Carlsson, 2013; Grönberg, 2013). Exempelvis hävdar företagsrepresentanterna att de ekonomiska aspekterna måste prioriteras då avsaknaden av stabil ekonomi omöjliggör såväl miljömässiga som sociala prioriteringar (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Den akademiska synen ansågs vara antagligen alltför verklighetsfrånvarande alternativt för komplicerad för att vara applicerbar. Företagen

beskriver sig, som skrivits på sida 42, som hållbara ändå. Slutsatserna kan således göras att det finns en korrelation mellan det antalet företag som anser sig vara hållbara i vår studie med teorierna om hur många företag som anser sig vara hållbara. Den andra slutsatsen är att det förekommer en tydlig diskrepans mellan hållbarhetsbegreppen i teorierna och den bild av verkligheten som företagen ger.

Avslutningsvis framför forskningsfronten två motpoler om hur livsmedelsproduktion borde bedrivs; en renodlad ekonomisk aspekt eller en renodlad humanistisk aspekt (Rivera-Ferre, 2012). Företagen i studien tenderar att vara ekonomiskt inriktade då flertalet inte prioriterar de sociala aspekterna samtidigt som flertalet betonar vikten av ekonomi (Almgren, 2013; Carlsson, 2013; Grönberg, 2013; Nordander, 2013; Jörgensen, 2013). Inget företag studien kan med säkerhet berätta hur arbetsförhållanden ser ut i hela försörjningskedjan. Slutsatsen kan således göras att livsmedelsproducenter med säte i Skåne tenderar att prioritera en ekonomisk aspekt kring hur livsmedelsproduktion skall bedrivs.

5.5 Summering av skillnader och likheter

I kommande fyra tabeller summeras skillnader och likheter som förekommer mellan forskningsfronten och den generella bild som de producerande livsmedelsföretagen gett. Samtliga slutsatser är strukturerade utifrån hållbarhetsbegreppets tre aspekter och avslutas med de skillnader och likheter som förekommer i tillämpningen av hållbarhet.

Tabell 5.5.1 Ekonomiska aspekter

Skillnader	Likheter
<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomiska imperativ är inte applicerbara i samma utsträckning på mindre livsmedelsföretag med unika produkter som de är på större eftersom prispressen är mindre. • Företagens egen strategi bestämmer i vilken utsträckning de vill ha en effektiv produktion och stordriftsfördelar, de strävar nämligen inte alltid efter det. • Företagen sätter liten tilltro till att certifieringar faktiskt följs. 	<ul style="list-style-type: none"> • Såväl teori som praktik tillämpar effektiv produktion. • Teori och praktik menar att unika produkter tenderar bli premium. • Företag sätter, precis som teorin, stor vikt på certifieringar som metod för att bedöma andra företag. • De ekonomiska påbuden påverkar vilken möjlighet till spårbarhet som förekommer bland företagen.

Tabell 5.5.2 Miljömässiga aspekter

Skillnader	Likheter
<ul style="list-style-type: none"> • De mindre företagen är inte medvetna om sina egna utsläpp i den utsträckning som teorin menar att de borde sträva efter. • Livsmedelsföretag ifrågasätter certifieringars pålitlighet för spårbarhet. Teorierna menar att certifieringar ger bra spårbarhet. • Om konsumenter ser företagens produkter som miljövänliga så förekommer en stark skillnad mellan teori och praktik då konsumenter inte, enligt företag, köper miljövänligt i större utsträckning som teorin gör gällande. 	<ul style="list-style-type: none"> • Omfattningen av spill och avfall stämmer överens och återvinns genom ett samarbete mellan företag, helt i enighet med teorierna. • Eftersom företagen samarbetar om spill och avfall uppnår de även energieffektivitet, även det i enighet med teorierna. • Större producerande livsmedelsföretag kan vara medvetna om den miljöpåverkan de gör. Teorin gör gällande att alla företag skall vara medvetna om sina utsläpp. • Företagen ser, i likhet med forskningsfronten, certifieringar som en metod för att jobba med spårbarhet.

Tabell 5.5.3 Sociala aspekter

Skillnader	Likheter
<ul style="list-style-type: none"> • Det förekommer en skillnad mellan teorierna och företagens uppfattning om hur arbetsförhållandena är för migrantarbetare i Sverige. 	<ul style="list-style-type: none"> • Såväl teorierna som företagen är överens om att arbetsförhållandena hos utländska leverantörer kan vara oacceptabla. • Såväl teorier som företagen menar att migrantarbetare tillför lojal och duktig arbetskraft. • Såväl teorier som livsmedelsföretagen strävar efter en långsiktighet i sin verksamhet. • Teoriernas syfte med myndigheternas inblandning ligger i linje med den uppfattning som livsmedelsföretagen har.

Tabell 5.5.4 Hållbarhetsbegreppets tillämpning

Skillnader	Likheter
<ul style="list-style-type: none"> • Det förekommer en skillnad mellan teorierna och livsmedelsföretagen om <i>The Triple Bottom Line</i> och dess användbarhet i den dagliga verksamheten. • Företagen menar att de är hållbara även om de inte prioriterar samtliga aspekter. Teorin menar att för att vara hållbar skall samtliga aspekter prioriteras lika. 	<ul style="list-style-type: none"> • Företagens uppfattning om att de är hållbara stämmer väl överens med den teori som säger att företag tenderar att se sig som mer hållbara än vad de faktiskt är. • Enligt teorier kan livsmedelsproduktion ske med en primärt ekonomisk aspekt för att gynna ett samhälle. Företagen tenderar att föra samma resonemang kring deras produktion. • Företagen behandlar sin personal i avsikt att få kunniga och motiverade medarbetare, helt i enighet med teorierna.

6. Slutdiskussion

I slutdiskussionen förs en diskussion kring den metodologiska ansatsen som använts vid genomförandet av arbetet. Avsikten med slutdiskussionen är dels att troliggöra metodologin och dels att visa på den transparens som genomsyrat arbetet.

Studien strävade efter att undersöka om det förekom några skillnader mellan producerande livsmedelsföretags syn på hållbarhet jämfört med akademins teorier om hållbarhet. För att uppnå det valdes en kvalitativ forskningsansats. Studiens användbarhet skulle eventuellt kunna angripas utifrån de teorier som inkluderats. Det är möjligt att det finns relevanta vetenskapliga artiklar vars författares åsikter borde ha inkluderats. Däremot ansåg kandidatuppsatsens författare att en mättnad hade uppnåtts i samband med den systematiska teorisökningen. Med hänvisning till mättnaden som uppnåddes efter att mer än 30 artiklar inkluderats, kan risken till att några eventuella ytterligare artiklar skulle ha en märkbar påverkan på slutsatserna betraktas som liten. En ytterligare angreppspunkt är skillnaden i omfattningen av empirin mellan de olika fallstudierna. Det är något författarna strävat efter att hantera i samband med intervjuerna då mer empiri visade sig vara omöjlig att införskaffa. Specifikt försökte författarna aktivt ställa mer djupgående frågor än vad som annars gjordes.

Studiens metodologiska styrka ligger i tillämpningen av kollektiva fallstudier som metod och vad Stake (1995) framför om deras generaliserbarhet samt lämplighet för att undersöka beteende. Vidare kan empiriinsamlingen också betraktas som en styrka då studien tillämpade sig av både skrivna källor av diverse slag samt intervjuer med företagets representanter. Även om all empiri inte inkluderades i den slutgiltiga studien, utgjorde de ett underlag inför respektive intervju och möjliggjorde i författarnas ögon att bättre och mer relevanta frågor kunde ställas. I intervjuer framkommer endast den intervjuades uppfattning om det som diskuteras (Bryman, 2006; Ryen, 2004). Det som framkom i intervjuer är med andra ord inte något som skall betraktas som objektiv sanning. Däremot kan det hävdas utifrån frågeställningen att semistrukturerade intervjuer som metod passar i studien, eftersom de möjliggjorde att en öppen diskussion kunde föras om hur de intervjuade uppfattade ett flertal ämnen som är distinkta men nära förknippade med varandra. För att summera anser författarna att den metodologiska ansatsen var väl utvald utifrån frågeställningen och förmådde att leverera svar på frågeställningen.

7. Reflektioner

I reflektionerna framhäver författarna åsikter och utvecklingsförslag de önskar ge till framtida studier. Utöver utvecklingsförslagen skall reflektionskapitlet ses som författarnas reflektioner kring kandidatuppsatsen och hur de har valt att se på ämnet.

Som skrivits i syftet på sida 2 finner författarna det inte intressant att diskutera huruvida ett antal livsmedelsföretag förehåller sig bra eller dåligt till forskningsfrontens teorier om hållbarhet. Anledningen till att en sådan infallsvinkel är helt ointressant kan konkretiseras ned till två punkter: 1) Författarna anser det vara självklart att ingen av företagen kommer vara hållbara och, 2) flertalet vetenskapliga artiklar tenderar att försöka utveckla nya teorier. Majoriteten av de vetenskapliga artiklarna författarna läst har bortsett från livsmedelsproducenternas åsikter för att istället undersöka huruvida teorierna följs slaviskt eller inte; hållbara företag eller inte hållbara företag, varav majoriteten av företagen inte föreföll sig vara hållbara.

Avsikten var att ge livsmedelsproducenter en chans att, helt fritt och utan begränsningar, få berätta hur de arbetar med hållbarhet och varför de arbetar på just det sättet. Genom att använda en frågeställning som tillämpas på ett jämförande sätt är slutresultatet, dvs. skillnaderna och likheterna, intressanta då det ger möjligheter till utveckling av såväl äldre som nyare teorier. Då komplexiteten i världen tenderar att öka ju mer tiden går förefaller det även att forskningsfrontens teorier inte generellt kan tillämpas på enskilda företag. Det förefaller då även onaturligt att klassificera företag som endera hållbara eller endera ohållbara utifrån såväl FN:s definition som *The Triple Bottom Line*. Den primära anledningen är att det inte ger några utvecklingsförslag till varje enskilt företag vilket i sin tur medför att det enbart är ett fåtal som anammar de senaste forskningsrönen; studenter, forskare och intressenter för att nämna ett fåtal. Syftet med denna uppsats var således att kartlägga vilka skillnader och likheter som finns mellan forskningsfronten och livsmedelsproducenter. Nu när det har påbörjats är det vår förhoppning att forskningsfronten anammar skillnaderna och likheterna och börjar forska kring varför det förekommer skillnader och likheter. På så sätt önskar författarna att bryggan mellan teorierna och näringslivets verklighet byggs över och att verklighetsanpassade teorier tas fram.

Källförteckning

Almgren, Fredrik; Controller vid Magnihill AB. 2013. Intervju 18 april.

Andersson, E. (2012), Ekomärkning på lakrits bryter mot lagen, *Helsingborgs Dagblad*, 12 november.

Baram, M. (2009), Globalization and workplace hazards in developing nations, *Safety Science*, 47, p 756-766.

Bjäre hembygds hemsida (2013), *Bjäre Hembygd*, [hemsida] Tillgängligt på:
<http://www.bjarehembygd.se> Läst 2013-05-06

Blomquist, P. (2012), Förstör inte vår oas, *Helsingborgs Dagblad*, 10 maj.

BRC:s hemsida (2013), *Home*, [hemsida] Tillgängligt på: <http://www.brcglobalstandards.com/> Läst 2013-05-03

Bryman, A. (2006), *Samhällsvetenskapliga metoder*, Upplaga 1:3, Liber AB, Malmö

Bryman, A. & Bell, E. (2011), *Business research methods*. Tredje upplagan. Oxford University Press Inc., USA, New York.

Bush, S. & Oosterveer, P. (2007), The Missing Link: Intersecting Governance and Trade in the Space of Place and the Space of Flows, *European Society for Rural Sociology* Vol 47, Number 4, p 384-399

Canavari, M. Centonze, R. Hingley, M. & Spadoni, R. (2010), Emerald Article: Traceability as part of competitive strategy in the fruit supply chain, *British Food Journal*, Vol. 112 Iss: 2, p 171 – 186.

Carlsson, Peter; VD & Mustmästare vid Kullabygdens Musteri AB. 2013. Intervju 18 april.

Carter, R.C. & Rogers, D.S. (2008), A framework of sustainable supply chain management: moving toward new theory, *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, v 38, nr 5, p 360-387.

Chapman, L. (2007), Transport and climate change: a review, *Journal of transport Geography*, 15, p 354-367.

Connelly, S. Markey, S. & Roseland, M. (2011), Bridging sustainability and the social economy: Achieving community transformation through local food initiatives, *Critical Social Policy*, 31: 308

Copus, A.K. & Crabtree, J.R. (1996), Indicators of Socio-Economic Sustainability: An Application to Remote Rural Scotland, *Journal of Rural Studies*, 12, p 41-54.

Dao, V. Langella, I. & Carbo, J. (2011), From green to sustainability: Information Technology and an integrated sustainability framework, *Journal of Strategic Information Systems*, p 63-79.

Eden, S. Bear, C. & Walker, G. (2008), Understanding and (dis)trusting food assurance schemes: Consumer confidence and the 'knowledge fix', *Journal of Rural Studies*, 24, p 1-14.

Ekins, P. (2003), Identifying critical natural capital Conclusions about critical natural capital, *Ecological Economics*, 44, p 277-292.

Elkington, J. (1994), Towards the Sustainable Corporation: Win-Win-Win Business Strategies for Sustainable Development, *California management review*, p 90-100.

Elkington, J. (1999), *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*, John Wiley Sons, Hoboken, NY, USA.

European agency for safety and health at work (2013), *Migrant workers*, [hemsida]

Tillgängligt på: https://osha.europa.eu/en/priority_groups/migrant_workers Läst 2013-05-02

Garnett, T. (2011), Where are the best opportunities for reducing greenhouse gas emissions in the food system (including the food chain)?, *Food Policy*, 36, S23–S32.

Gimenez, C. Sierra, V. & Rodon, J. (2012), Sustainable operations: Their impact on the triple bottom line, *Int. J. Production Economics*, 140, p 149–159.

Grebitus, C. Lusk, J.L. & Nayga, R.M. (2013), Effect of distance of transportation on willingness to pay for food, *Ecological Economics*, 88, p 67-75.

Grönberg, Benny; Miljö- och kvalitetschef vid Kiviks Musteri AB. 2013. Intervju 23 april.

Heller, M.C. & Keoleian, G.A. (2003), Assessing the sustainability of the US food system: a life cycle perspective, *Agricultural Systems*, 76, p 1007-1041.

Henningsson, S. Hyde, K. Smith, A. & Campbell, M. (2004), The Value of resource efficiency in the food industry: a waste minimisation project in East Anglia, UK, *Journal of Cleaner Production*, 12, p 505-512.

Holmqvist, G. (2012), *Findus ärtskörd orsakar fiskdöd*, [artikel] Tillgängligt på: <http://www.expressen.se/kvp/findus-artskord-orsakar-fiskdod/> Läst 2013-05-07

Ilbery, B. & Maye, D. (2005), Food supply chains and sustainability: evidence from specialist food producers in the Scottish/English borders, *Land Use Policy*, 22, p 331–344.

Janssen, M. & Hamm, U. (2012), Product labelling in the market for organic food: Consumer preferences and willingness-to-pay for different organic certification logos, *Food Quality and Preference*, 25, p 9–22

Jørgensen, Martin; VD vid Lakritsfabriken i Ramlösa AB. 2013. Intervju 25 april.

Kiviks Musteri AB, (2009), *Årsredovisning för Kiviks Musteri AB*, Kivik: Kiviks Musteri.

Kiviks Musteri AB, (2010), *Årsredovisning för Kiviks Musteri AB*, Kivik: Kiviks Musteri.

Kiviks Musteri AB, (2011), *Årsredovisning för Kiviks Musteri AB*, Kivik: Kiviks Musteri.

Kiviks Musteris hemsida (2013a), *Grunden för vår existens*, [hemsida] Tillgängligt på:

<http://www.kiviksmusteri.se/main/default.asp?id=15&subid=169&langID=1>

Läst 2013-05-07

Kiviks Musteris hemsida (2013b), *Historik*, [hemsida] Tillgängligt på:

<http://www.kiviksmusteri.se/main/default.asp?id=13&subid=116&langID=1>

Läst 2013-05-06

Kiviks Musteris hemsida (2013c), *I din butik*, [hemsida] Tillgängligt på:

<http://www.kiviksmusteri.se/main/default.asp?basid=13&id=14&catid=38&langID=1> Läst

2013-05-07

Kiviks Musteris hemsida (2013d), *Social Policy*, [hemsida] Tillgängligt på:

<http://www.kiviksmusteri.se/main/default.asp?id=13&subid=178&langID=1>

Läst 2013-05-07

Kiviks Musteris hemsida (2013e), *Systembolaget*, [hemsida] Tillgängligt på:

<http://www.kiviksmusteri.se/main/default.asp?ok=1&basid=14&id=14&catid=39&langID=1>

Läst 2013-05-06

Kiviks Musteris hemsida (2013f), *Trygga livsmedel med rätt kvalitet*, [hemsida] Tillgängligt

på: [http://www.kiviksmusteri.se/main/default.asp?id=15&subid=112&](http://www.kiviksmusteri.se/main/default.asp?id=15&subid=112&langID=1)

[langID=1](http://www.kiviksmusteri.se/main/default.asp?id=15&subid=112&langID=1) Läst 2013-05-06

Kiviks Musteris hemsida (2013g), *Vision*, [hemsida] Tillgängligt på:

<http://www.kiviksmusteri.se/main/default.asp?id=13&subid=158&langID=1>

Läst 2013-05-06

Kiviks Musteris miljöutredning (2013), *Miljöutredning verksamhetsår 2012*, Kiviks Musteri, Kivik.

Krystallis, A. Grunert, K. Barcellos de, M. Perrea, T. & Verbeke, W. (2012), Consumer attitudes towards sustainability aspects of food production: Insights from three continents, *Journal of Marketing Management*, 28:3-4, p 334-372.

Kvale, S. (1997), *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund.

Kullabygdens Musteri AB, (2008), *Årsredovisning för Kullabygdens Musteri AB*, Mjöhult: Kullabygdens Musteri.

Kullabygdens Musteri AB, (2009), *Årsredovisning för Kullabygdens Musteri AB*, Mjöhult: Kullabygdens Musteri.

Kullabygdens Musteri AB, (2010), *Årsredovisning för Kullabygdens Musteri AB*, Mjöhult: Kullabygdens Musteri.

Kullabygdens Musteri AB, (2011), *Årsredovisning för Kullabygdens Musteri AB*, Mjöhult: Kullabygdens Musteri.

Kullabygdens Musteris hemsida (2013a), *Miljö och kvalitet*, [hemsida] Tillgängligt på: <http://www.kullamust.se/miljoe-kvalitet.htm> Läst 2013-05-06

Kullabygdens Musteris hemsida (2013b), *Om oss*, [hemsida] Tillgängligt på: <http://www.kullamust.se/om-oss.htm> Läst 2013-05-06

Kullabygdens Musteris hemsida (2013c), *Produkter*, [hemsida] Tillgängligt på: <http://www.kullamust.se/produkter.htm> Läst 2013-05-06

Kullabygdens Musteris hemsida (2013d), *Start*, [hemsida] Tillgängligt på: <http://www.kullamust.se> Läst 2013-05-06

Kungliga Myntkabinettet (2012), *Så industrialiseras ett land eller en större region*, [hemsida] Tillgängligt på: <http://www.myntkabinettet.se/web/Industrialisering.aspx> Läst 2013-01-28.

Kågesson, P. (2001), *Transportsektorns koldioxidutsläpp och den svenska miljöpolitiken* [elektronisk rapport] Tillgängligt på: <http://www.vinnova.se/upload/EPiStorePDF/vd-01-03.pdf> Läst 2013-01-31

Lakritsfabrikens hemsida (2013a), *Lakrits*, [hemsida] Tillgängligt på: <http://www.lakritsfabriken.se/produkter/lakrits-13063709> Läst 2013-05-06

Lakritsfabrikens hemsida (2013b), *Om Lakritsfabriken*, [hemsida] Tillgängligt på: <http://www.lakritsfabriken.se/lakritsfabriken-2556565> Läst 2013-05-06

Lakritsfabrikens hemsida (2013c), *Våra produkter*, Tillgängligt på: <http://www.lakritsfabriken.se/produkter-2556569> Läst 2013-05-06

Lakritsfabrikens hemsida (2013d), *Återförsäljare*, Tillgängligt på: <http://www.lakritsfabriken.se/aterforsaljare-2555827> Läst 2013-05-06

Lawesson, E. (2013), Kiviks musteri riskerar åtal, *Ystads Allehanda*, 7 mars.

Levinsson, K. & Åkesson, B. (2010), *ÄGARNAS DIREKTIV... till styrelse, ledning och samtliga medarbetare*, Kiviks Musteri, Kivik.

Lundberg, E. (2010), *Bärplockare riskerar år av skuld*, [artikel] Tillgänglig på: <http://www.dn.se/nyheter/sverige/barplockare-riskerar-ar-av-skuld> Läst 2013-05-07

Magnihill AB, (2008), *Magnihill AB Årsredovisning 2008*, Mörarp, Magnihill.

Magnihill AB, (2009), *Magnihill AB Årsredovisning 2009*, Mörarp, Magnihill.

Magnihill AB, (2010), *Magnihill AB Årsredovisning 2010*, Mörarp, Magnihill.

Magnihill AB, (2011), *Magnihill AB Årsredovisning 2011*, Mörarp, Magnihill.

Magnihill, (2012), *MILJÖRAPPORT*, Mörarp, Magnihill.

Magnihills hemsida (2013a), *Filosofi & Vision*, Tillgängligt på:
<http://magnihill.se/foretaget/var-filosofi-vision/> Läst 2013-05-06

Magnihills hemsida (2013b), *Flödesschema grönsaker*, [hemsida] Tillgängligt på:
http://magnihill.se/dokument/flodesschema_gronsaker.pdf Läst 2013-05-06

Magnihills hemsida (2013c), *Historia*, [hemsida] Tillgängligt på:
<http://magnihill.se/foretaget/historia/> Läst 2013-05-06

Magnihills hemsida (2013d), *Korta fakta*, [hemsida] Tillgängligt på:
<http://magnihill.se/foretaget/korta-fakta/> Läst 2013-05-06

Magnihills hemsida (2013e), *Miljö*, [hemsida] Tillgängligt på:
<http://magnihill.se/miljo/> Läst 2013-05-06

Magnihill, (2013), *Policy för modern genteknologi*, Mörarp, Magnihill.

Magnihill, (2008), *Vår miljöpolicy*, Mörarp, Magnihill.

Mahalik, N.P. & Nambiar, A.N. (2010), Trends in food packaging and manufacturing systems and technology, *Trends in Food Science & Technology*, 21, p 117-128.

Manzini, R. & Accorsi, R. (2013), The new conceptual framework for food supply chain assessment, *Journal of Food Engineering*, 115, p 251–263.

Markas, R.B. (2002), *Den moderna världens ursprung*, Rowman & Littlefield: Lanham, Maryland USA.

Mirivis, P. Googins, B. & Kinnicutt, S. (2010), Vision, mission, values: Guideposts to sustainability, *Organizational Dynamics*, p 316-324

Mundler, P. & Rumpus, L. (2012), The energy efficiency of local food systems: A comparison between different modes of distribution, *Food Policy*, 37, p 609–615.

Nawrocka, D. Brorson, T & Lindhqvist, T. (2009), ISO 14001 in environmental supply chain practices, *Journal of Cleaner Production*, 17, p 1435–1443.

Nordander, Göran; VD vid Torekows Lilla Chipsfabrik AB. 2013. Intervju 19 april.

NSR:s hemsida (2013), *Om NSR*, [hemsida] Tillgängligt på: <http://www.nsr.se/Default.aspx?ID=825> Läst 2013-05-02

Näringslivs Skånes hemsida (2013), *Livsmedel*, [hemsida] Tillgängligt på: http://www.skane.se/sv/Webbplatser/Naringsliv-Skane-samlingsnod/Naringsliv-Skane/Kluster-och-natverk/LIVSMEDEL_/ Läst 2013-05-16

Prajogo, D. Tang, A.K.Y & Kee-hung, L. (2012), Do firms get what they want from ISO 14001 adoption?: an Australian perspective, *Journal of Cleaner Production*, 33, p 117-126.

Pupunwiwat, P. Darcy, D. & Stantic, S. (2011), Conceptual Selective RFID Anti-Collision Technique Management, *Procedia Computer Science*, 5, p 827–834.

Radu, L. (2009), *Transnational companies and their role in globalization*, LESIJ NR. XVI. Vol 1/2009.

Renard, M-C. (2005), Quality certification, regulation and power in fair trade, *Journal of Rural Studies*, 21, p 419–431.

Regeringskansliet (2010), *Vad är globalisering?* [hemsida] Tillgängligt på: <http://www.regeringen.se/sb/d/8616/a/94988> Läst 2013-01-28

Rivera-Ferre, M.G. (2012), Framing of Agri-food Research Affects the Analysis of Food Security: The Critical Role of the Social Sciences, *International Journal of Sociology of Agriculture and Food*, Vol. 19, No. 2, p 162–175.

Rye, J. F. & Andrzejewska, J. (2010), The structural disempowerment of Eastern European migrant farm workers in Norwegian agriculture. *Journal of Rural Studies*, 26, p 41-51.

Ryen, A. (2004), *Kvalitativ intervju – från vetenskapsteori till fältstudier*, Upplaga 1:2 Liber AB, Malmö.

Röhne, J. (2013), *Potatisdumpare misstänkt för miljöbrott*, [artikel] Tillgängligt på: <http://miljoaktuellt.idg.se/2.1845/1.487574/potatisdumpare-misstankt-for-miljobrott> Läst 2013-05-13

Shucksmith, M. & Rønningen, K. (2011), The Uplands after neoliberalism? - The role of the small farm in rural sustainability, *Journal of Rural Studies*, 27, p 275-287.

SFS 2005:551, *Aktiebolagslagen*, Stockholm, Justitiedepartementet.

Spence, L. & Rinaldi, L. (2012), Governmentality in accounting and accountability: A case study of embedding sustainability in a supply chain, *Accounting, Organizations and Society*, Article in press.

Stake, R.R. (1995), *The art of case study Research*, (Thousand oaks, Calif.: Sage).

Sundkvist, Å. Jansson, A. & Larsson, P. (2001), Strength and limitations of localizing food production as a sustainability-building strategy- an analysis of bread production on the island of Gotland, Sweden, *Ecological Economics*, 37, p 217-227.

Svensk Sigills hemsida (2013), *Ett märke som gör skillnad*, [hemsida] Tillgängligt på: <http://www.svensksigill.se/Om-Sigill/Intressenter/Svenskt-Sigill/> Läst 2013-05-03

Sveriges Radio (2013), *Skuldsatta och strandsatta gästarbetare i västerbottniska skogar*, [artikel] Tillgängligt på: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=109&artikel=5419105> Läst 2013-05-13

Torekows Lilla Chipsfabrik AB, (2011), *Årsredovisning för räkenskapsåret 2011-01-12-2011-12-31*, Torekow: Torekows Lilla Chipsfabrik.

- Uherek, E. Halenka, T. Borken-Kleefeld, J. Balkanski, Y. Berntsen, T. Borrego, C. Gauss, M. Hoor, P. Juda-Rezler, K. Lelieveld, J. Melas, D. Rypdal, K. & Schmid, S. (2010), Transport impacts on atmosphere and climate: Land transport, *Atmospheric Environment*, 44, p 4772-4816.
- Vallance, S. Perkins, H.C. & Dixon, J.E. (2011), What is social sustainability? A clarification of concepts, *Geoforum*, 42, p 342-348.
- Vanhonacker, F. Van Loo, E.J. Gellynck, X. & Verbeke, W. (2013), Flemish consumer attitudes towards more sustainable food choices, *Appetite*, 62, p 7-16.
- Vitali, S. Glattfelder, J.B. & Battiston, S. (2011), The Network of Global Corporate Control, *PLoSone*, 6(10).
- Warner, K.D. (2007), The quality of sustainability: Agroecological partnerships and the geographic branding of California winegrapes, *Journal of Rural Studies*, 23, p 142-155.
- White, M.A. (2013), Sustainability I know it when I see it, *Ecological Economics*, Article in press.
- Wilson, G.A. (2004), The Australian Landcare movement: towards 'post-productivist' rural governance?, *Journal of Rural Studies*, 20, p 461-484.
- Wognum, P.M. (Nel), Bremmers, H. Trienekens, J. H. van der Vorst, J.G.A.J. & Bloemhof, J.M. (2011), Systems for sustainability and transparency of food supply chains - Current status and challenges, *Advanced Engineering Informatics*, 25, p 65-76.
- World Commission on Environment and Development (1987), *Our Common Future* [Elektronisk] Rapport, Tillgänglig: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> [2013-01-31]
- Zailani, S. Jeyaraman, K. Vengadasan, G. & Premkumar, R. (2012), Sustainable supply chain management (SSCM) in Malaysia: A survey, *Int. J. Production Economics*, 140, p 330-340.

Bilaga 1

Intervjumall

Intervjuperson	Namn Efternamn, Företagsnamn AB
Intervjuare	Jesper Hatakka & Davor Mijatovic
Tid för intervju	Datum, årtal och klockslag
Plats	Geografisk position

Inledningsfas

Syftet med den inledande fasen är att etablera ett förtroende mellan intervjupersonen och intervjuarna samt att berätta vår avsikt med studien. Vi kommer i samband med det även att berätta på vilket sätt vi samlar in data samt förklara varför vi bitt om en intervju med just Er. Med andra ord kommer först en presentation av intervjuarna, avsiktspresentation av studien vilket följs av såväl motivering av intervjuperson som grundläggande frågor till intervjupersonen. *Kursiv text* är direkta frågor som vi kommer ställa till dig.

- 1) Presentation av personerna som intervjuar
  - a. Vi berättar att vi läser vid Lunds universitet och att vår utbildning är inriktad mot service, ekonomi och logistik.
  - b. Vi förklarar att vi läser sjätte terminen vilket innebär att vi skriver vår c-uppsats, tillika kandidatuppsats.

- 2) Vi presenterar avsikterna med vår studie
  - a. Avsikten med studien är dels att kartlägga hur producerande livsmedelsföretag i Skåne ser på sitt arbete med de aspekter som ingår i Hållbarhetsbegreppet och dels att kartlägga hur akademierna ser på hållbarhetsbegreppet. Syftet är sedermera att jämföra om där förekommer någon skillnad mellan de två.
    - i. Hållbarhetsbegreppet består av tre aspekter; sociala, miljömässiga och ekonomiska aspekter. För att hållbarhet skall uppnås skall likvärdig hänsyn tas till de tre aspekterna, ingen aspekt skall prioriteras framför den andre.
  - b. För att svara på frågeställningen tillämpar vi följande metodologiska ansats för att samla in data:
    - i. Vi genomför cirka fyra stycken intervjuer med cirka fyra olika producerande livsmedelsföretag.
    - ii. Vi studerar varje enskilt företags årsredovisning.
    - iii. Vi studerar varje enskilt företags hemsida.
    - iv. Vi gör en total genomsökning av nyhetsartiklar i Sverige där varje enskilt företag nämns.
    - v. Eventuellt kommer ett företag, utifrån sekundärdata, att beskrivas som ett femte/sjätte företag. Det innebär att det är en andra part som

genomfört en fallstudie tidigare på ett företag och att vi lånar den studien till vår uppsats.

- c. Vår förhoppning är att uppsatsen skall bringa klarhet i var varje deltagande företag står i arbetet med hållbarhet, enligt dem själva. Vår förhoppning är även att ge tankar och förslag till eventuella förbättringar.

3) Vi förklarar anledningarna till att vi pratar med vår specifika intervjuperson

- a. Anledningen till att vi pratar med dig är att vi bett om att få prata med den person som är mest lämpad för syftet med vår uppsats när vi kontaktat företaget.

i. Hur ser du på dig själv som intervjuperson?

ii. Tycker du att du är lämpad till att ställa upp på denna intervju?

iii. Hur ser du på vad vi avser att uppnå med uppsatsen?

4) Grundläggande frågor till intervjupersonen

- a. *Hur kommer det sig att du befinner dig i den positionen du sitter i idag?*

- b. *Vilken bakgrund har inom företaget?*

i. Vilka olika positioner har du haft inom företaget?

- c. *Vilka andra företag har du tidigare arbetat inom?*

- d. *Vilken form av utbildning har du (såväl intern- som extern utbildning)?*

- e. *Är du gift eller har du barn?*

Huvudfas

Huvudfasen av intervjun kommer utgå från de olika aspekterna av hållbarhetsbegreppet. Med andra ord börjar vi med att ställa frågor kring de ekonomiska aspekterna, därefter de miljömässiga- följt av de sociala aspekterna. Avslutningsvis ställer vi frågor kring hur ni tillämpar de här tre aspekterna gemensamt. Samtliga frågor är tematiska och följdfrågor, som inte står med här, kommer även att ställas under intervjun. Intervjun kommer ta arten som ett samtal. Som tidigare är *kursiv text* direkta frågor.

Ekonomiska aspekter

- 5) *På vilket sätt arbetar ni i den dagliga verksamheten med att uppnå stordriftsfördelar?*
- 6) *Är ert mål att vara en prispressande part eller är ert mål att ha nischade produkter?*
- 7) *Har ni några former av brister i verksamheten som förhindrar den mest optimala tänkbara produktionen?*
- 8) *Har ni några funderingar på att investera i ny teknik (såväl IT som produktion, eller liknande)*
- 9) *Vilken primär drivkraft skall en person ha för att ni skall rekrytera denne?*
- 10) *Vilka prioriteringar upplever ni att övriga företag som ni samarbetar med har?
Exempelvis leverantörer, transportörer och era kunder.*
- 11) *Vilka primära kriterier styr när ni bestämmer vilken leverantör som ni anlitar?
a. Vilka sekundära och tertiära kriterier följer ni?*
- 12) *Hur bra kontakt har ni med såväl era leverantörer som kunder?*
- 13) *Känner ni er "låsta" med någon av era kunder eller leverantörer? Har det någon påverkan på er nuvarande verksamhet?*
- 14) *Hur är spårbarheten på era produkter och produkternas innehåll?*
- 15) *Exporterar eller importerar ni någon form av livsmedel?*
- 16) *Vilken aspekt upplever ni att era kunder prioriterar i Sverige?*
- 17) *Vilken aspekt upplever ni att era kunder prioriterar utomlands?*
- 18) *Hur bred är er syn över er försörjningskedja?*
- 19) *Vilken aspekt upplever ni att era leverantörer prioriterar i Sverige?*
- 20) *Vilken aspekt upplever ni att era leverantörer prioriterar utomlands?*

Miljömässiga aspekter

- 21) *Vilken miljöpåverkan upplever du att er verksamhet har i produktionsfasen?*
- 22) *Hur stor andel av råvarorna som ni köper in till produktionen blir spill och avfall?*
- 23) *Har ni några funderingar eller planer på hur ni ska minska på mängden råvaror som blir spill och avfall?*
- 24) *Vad gör ni med ert spill och avfall?*
- 25) *Samarbetar ni med andra företag för att minska på spill och avfall i produktionen?*
- 26) *Vilken utbildning har er personal när det kommer till kunskap om miljöpåverkan, avfallshantering et cetera?*
- 27) *Vilket resonemang för ni internt när ni dels ska effektivisera verksamheten och dels när ni skall införa nya riktlinjer för miljöarbetet?*
- 28) *Hur ser ni på eventuella behov av att införa ny teknologi för att möta framtidens miljöbehov?*
- 29) *Vet ni hur mycket växthusgaser ni släpper ut?*
- 30) *På vilket sätt har er verksamhet påverkan på miljön utöver utsläpp av växthusgaser och avfall/spill i produktionen? Exempelvis påverkan på biologisk mångfald, vattenanvändning et cetera.*
- 31) *Är era produktförpackningar miljövänliga?*
- 32) *Hur transporterar ni era:*
  - a. *Färdiga produkter?*
  - b. *Förpackningar som skall till produktionen?*
  - c. *Råvaror?*
- 33) *Hur arbetar ni med fyllnadsgraden i transporterna?*
  - a. *På vilket sätt mäter ni fyllnadsgraden?*
  - b. *Samarbetar ni med andra företag för att uppnå högre fyllnadsgrad?*
- 34) *Vad upplever ni som konsumenternas krav på er när det kommer till miljö?*
  - a. *Föredrar era kunder lokalt producerade varor?*
  - b. *Har ni någon form av miljömärkning?*
  - c. *Upplever ni det som att konsumenternas inköp påverkas av eventuell miljömärkning?*
  - d. *Upplever ni det som att ni lyckats förmedla till konsumenterna hur ni arbetar för miljön?*

Sociala aspekter

- 35) *Vilken utbildning får er personal när ni anställer dem?*
- 36) *Vilken utbildning efterfrågar ni när ni ska nyrekrytera?*
- 37) *Hur arbetar ni systematiskt med er arbetsmiljö?*
- 38) *Vilka möjligheter finns det för fortbildning av personalen?*
- 39) *Vilka anställningsformer har ni inom verksamheten?*
- 40) *Hur ser er verksamhet ut idag?*
- a. *Har ni outsourcat någon del av verksamheten?*
- 41) *Vilken anknytning har ni till de lokala invånarna som bor i närheten av ert företag?*
- 42) *Vilka värderingar har ni när det kommer till produktion av livsmedel?*
- a. *Hur implementerar ni värderingarna i den dagliga verksamheten?*
- 43) *Tar ni hänsyn till era leverantörers arbetsförhållanden när ni ingår i ett samarbete med andra företag?*
- 44) *Har ni upplevt krav från era konsumenter/intressenter när det kommer till arbetsförhållanden i anknytning till såväl ert företag som några av era kunder/leverantörer?*
- 45) *När det kommer till livsmedelsproduktion, vad anser ni vara viktigast för att gynna samhället?*
- 46) *Får ni någon form av stöd från myndigheter (exempelvis EU-stöd, regionsstöd et cetera)?*
- 47) *Strävar ni efter att tydligt förknippas med lokalproducerat i er marknadsföring?*
- 48) *Har ni något samarbete med lokala företag och andra intressenter?*

Tillämpning av hållbarhetsbegreppet

Hållbarhetsbegreppet tillämpning är med andra ord att beslut inom verksamheten är jämt balanserat mellan ekonomiska, miljömässiga och sociala faktorer. Med andra ord skall ömsesidig hänsyn tas till varje aspekt, och varje aspekt skall prioriteras lika, för att en verksamhet skall vara hållbar.

49) *Anser du att du har en förståelse för hållbarhetsbegreppet och vilka krav som ställs i begreppet för att en verksamhet skall vara hållbar?*

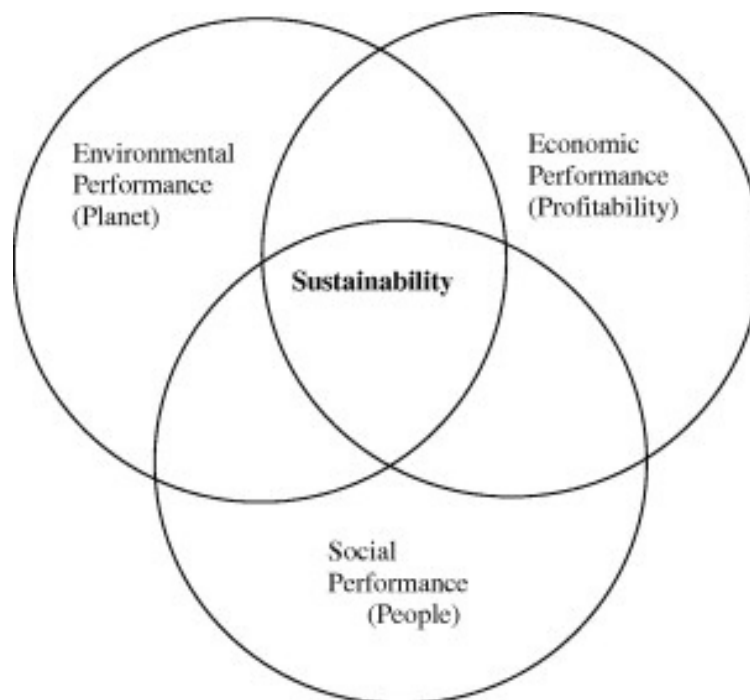
50) *Innan vi kom hit och innan vi skickade frågorna till er, hade ni en annan syn på vad hållbarhet är för något?*

51) *Prioriterar ni någon aspekt före en annan i er dagliga verksamhet?*

Förenta Nationerna menar att hållbar utveckling är när dagens behov inte äventyrar framtida generationers möjlighet att tillgodose sina egna behov.

52) *Hur ser ni på er egen verksamhet i kontrast till vad FN ser som hållbar utveckling?*

53) *Följande modell är ett sätt att konkretisera hållbarhetsbegreppet och är designad av Dao, Langella & Carbo (2011). Vi skulle uppskatta om du kunna sätta ett kryss där du anser ert företags balansering mellan ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekter möts.*

Avslutande fas

Avslutande fas

I den här delen kommer vi summera vår uppfattning av det viktigaste för intervjun. Intervjupersonen kommer få möjligheter att ge respons på intervjun och göra tillägg eller liknande uttalande som är relevanta. Intervjupersonen kommer även få möjligheter att ta upp eventuella punkter/perspektiv som inte framkommit men som borde ha gjorts. I denna del kommer även intervjupersonen få ställa egna frågor.

Vi har följande avslutande frågor till dig:

- 54) *Har du någon respons att ge på intervjun?*
- 55) *Vill du göra några eventuella tillägg på intervjun?*
- 56) *Önskar du presentera ytterligare ståndpunkter perspektiv som du anser att vi missat att presentera?*
- 57) *Vill ni lämna ut ytterligare data som kan stärka vår bild av ert företag?*
- 58) *Har du några frågor till oss?*